

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Πτυχιακή Εργασία

Θέμα: *"Τα ναρκωτικά στην παιδική λογοτεχνία"*

Διδάσκων: *Αναγνωστόπουλος Βασίλης*

Επιμέλεια: *Καπέλα Μαρία*
Α.Μ. 0295012

ΒΟΛΟΣ 1999

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1669/1
Ημερ. Εισ.: 06-10-1999
Δωρεά:
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
1999
ΚΑΠ

αρ. εισ 8 / ΠΑΠ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000046487

Σε όλους τους ανθρώπους το λάθος είναι κάτι το συνηθισμένο και όποιος το διαπράττει, ούτε αξιοκατακρίτος είναι, ούτε ασυγχώρητος, αρκεί μετά το λάθος του να μη μένει αδρανής, αλλά να προσπαθεί να το διορθώσει.

Σοφοκλής

Ποτέ σου μη ξεχνάς, ότι για μια ευτυχισμένη ζωή, τα πράγματα που χρειάζονται δεν είναι πολλά.

Μάρκος Αυρήλιος

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον κ. Κώστα Αποστολόπουλο πολιτικό ε-
πιστήμονα και σημαντικό στέλεχος της "πρότασης κοινωνικής παρέμβα-
σης" νομού Καρδίτσας για την διάθεση συνεργασίας και την παροχή υλι-
κού. Ευχαριστίες οφείλω και στον κ. Γιώργο Παππά διότι με την πολύτιμη
συμβολή του μετέφερε τα δεδομένα της έρευνάς που διενήργησα σε ιστορ-
γράμματα. Ευχαριστώ θερμά επίσης τους αδελφούς
Β. & Α. Αποστολόπουλο και Λαμπρό Δημόφιο για τη γενναιοδωρή
υποστήριξη τους.

Καπέλα Μαρία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Πρόλογος	
B. Κεφάλαιο 1ο: Ναρκωτικά	4
Κεφάλαιο 2ο: Συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας στην κοινωνικοποίηση των παιδιών	6
2.1. Ανάγνωση και ανάπτυξη προσωπικότητας.....	8
2.2. Η επιβράβευση που προσφέρει η ανάγνωση.....	9
Κεφάλαιο 3ο: Τα ναρκωτικά στην παιδική λογοτεχνίας	11
Ανάλυση βιβλίων παιδικής λογοτεχνίας	
Τα βιβλία για παιδιά και νέους που έχουν ως θέμα τα Ναρκωτικά	
α) Το τσιμεντένιο δάσος.....	11
β) S.O.S. - Κίνδυνος.....	17
γ) Επιχείρηση: Άσπρη Αράχνη.....	22
δ) Το ταξίδι που σκοτώνει.....	28
ε) Επικίνδυνα παιχνίδια.....	34
ζ) Η χώρα χωρίς γάτες.....	40
Γενικά συμπεράσματα	43
Κεφάλαιο 4ο: Ναρκωτικά, Σχολείο, Πρόληψη	46
4.1 Παραμύθια πρόληψης.....	46
4.2 Σχολιασμός.....	47
Κεφάλαιο 5ο: Αποτιμήσεις	49
Γ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	51
Δ. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	63
Ε. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64

Α. Πρόλογος

Μέσα στην καταναλωτική και της απληστίας κοινωνία μας ο σύγχρονος άνθρωπος δε νοιάζεται καθόλου για το νόημα της ζωής, δε βλέπει άλλο σκοπό παρά το πώς θα ζήσει, όσο το δυνατόν επικερδέστερα και με τις πιο μεγάλες επιτυχίες, άσχετα με ποια μέσα θα φτάσει σ' αυτές. Και τούτο γιατί η κοινωνία μας σήμερα δεν καλλιεργεί με την αγωγή και την παιδεία καθόλου τις πνευματικές και ηθικές αξίες, ως το σημείο αυτές να αγγίζουν στην πράξη την ανυπαρξία. Έτσι η παλιά γενιά δεν μπόρεσε να στερεώσει τον νέο στα πόδια του κατά αυτόνομο τρόπο, με αυτόνομη σκέψη και κρίση, παρά τον άφησε μέσα στην ευμάρεια απροσανατόλιστο και ανίσχυρο να αντισταθεί στις παρορμήσεις της και στους πειρασμούς της άνεσής και της καλοπέρασης, χωρίς αναπτυγμένη γερή θέληση, παρά αναπτυγμένη την τάση της επιθυμίας και των ορμών του, όπου επίμονα ζητεί την ικανοποίηση τους, αυτή που δεν έχει άκρη.

Ανικανοποίητος που είναι ο σύγχρονος νέος, ανοδιοργάνωτος και ανερμάτιστος εσωτερικά, υποταγμένος στις ορμές και τις ορέξεις, απείθαρχος, στρέφεται προς τα ναρκωτικά, προς τις παραισθήσεις τους, για να αποφύγει την πραγματικότητα της ζωής.

Για την ηθική ανάπτυξη και τους κανόνες των ανθρωπιστικών σχέσεων των μελών μιας κοινωνίας πρέπει να ενδιαφερθεί απόλυτα και μόνο ο άνθρωπος με μέσο την αγωγή, αυτήν που δεν την προσέχουμε καθόλου.¹

Ένα μέσο για την αγωγή πρόληψης κατά των ναρκωτικών είναι η ανάγνωση από τα παιδιά και, κυρίως, από τους εφήβους, λογοτεχνικών βιβλίων με ανάλογο περιχόμενο. Έχει αποδειχτεί ότι τα περισσότερα αναγνώσματα ευνοούν την κατανόηση των συναισθημάτων των άλλων και ταυτόχρονα και των δικών μας. Βοηθούν τον αναγνώστη να συμβιβαστεί με τα δικά του συναισθήματα - και τα συναισθήματα των άλλων - καθώς και με τη λογική, την κυριαρχούμενη από το ασυνείδητο συμπεριφορά του. Αν τι άλλο, γίνεται φανερό ότι μοιραζόμαστε με τους άλλους το ανάλογο μέρος του εαυτού μας. Ικανό μέρος των αναγνώσεων μας μας προσφέρει την ευκαιρία να παρατηρούμε πολλές από τις συγκινήσεις μας με ασφάλεια.

Μια ιστορία ή ένα μυθιστόρημα όχι μόνο εξασφαλίζουν μια απόσταση ασφάλειας από την εμπειρία αλλά και προσφέρουν βαθύτερες γνώσεις για τον άνθρωπο απ' αυτές που διδάσκει η πραγματική ζωή. Μπορούμε να μάθουμε πολύ περισσότερα για ένα μυθιστορηματικό ήρωα από όσα για ένα ανθρώπινο τύπο, ακόμη και πιο πολλά απ' όσο γνωρίζουμε για τον εαυτό μας.

Η μυθιστοριογραφία η παιδική, αποτελεί μια μορφή γνώσης αναντικατάστατη.²

Στην εργασία μου αυτή "Παιδική λογοτεχνία και ναρκωτικά" αναλύω τα έργα παιδικής λογοτεχνίας τα οποία αναφέρονται στα ναρκωτικά και κάνουν γνωστό πως υπάρ-

χει "S.O.S. - Κίνδυνος" (Νίτσα Τζώρτζογλου) και τίθεται σε εφαρμογή η επιχείρηση "άσπρη αράχνη" (του Δελώνη). Ενώ στο "Τσιμεντένιο δάσος" παίζονται "Επικίνδυνα παιχνίδια" (Λίτσα Ψαραύτη) καθώς υπάρχει ένα "ταξίδι που σκοτώνει" (Μάνος Κοντολέων).

Και πως τελικά στη "χώρα χωρίς γάτες" του Τριβιζά κανένα ποντίκι δεν είναι ευτυχημένο. Όλα αυτά τα αναγνώσματα προσφέρουν υγιή πρότυπα στους νεαρούς αναγνώστες, τονώνουν αντιστάσεις απέναντι στα κελεύσματα των επιτηδείων για την φυγή στη χώρα των παραισθήσεων. Συμβάλλουν στην πρόληψη εξαρτησιογόνων ουσιών εφόσον οι νεαροί αναγνώστες σχηματίζουν μια προαπαιτούμενη γνώση, για να ακολουθήσουν το σωστό δρόμο και να μην παρασυρθούν από τις κάθε είδους σειρήνες. Ωστόσο, τα αναγνώσματα αυτά περνούν τα μηνύματά τους μέσα από το χιούμορ, από την περιπέτεια μέσα από τον θρίαμβο του καλού απέναντι στο κακό τόσο αβίαστα, ώστε πετυχαίνουν το στόχο τους την πρόληψη όσο και την κάθαρση.

Για να διαπιστώσω την στάση των δασκάλων καθώς και τις γνώσεις πάνω στο ζήτημα των ναρκωτικών εκπόνησα μια έρευνα βάση ενός συγκεκριμένου ερωτηματολογίου.

Επιδίωξα να δω σε τοπικό επίπεδο αν τελούνται κάποιες ενέργειες μέσα στην σχολική τάξη.

Η αλήθεια είναι, πως, επειδή έγιναν αξιόλογες προσπάθειες σ' αυτό τον τομέα από το Κέντρο πρόληψης του Νομού Καρδίτσας, έχει γίνει ένα πρώτο βήμα για την ευαισθητοποίηση - κινητοποίηση και ενημέρωση εκπαιδευτικών, γονιών και δασκάλων.

Β. Κεφάλαιο 1ο

Ναρκωτικά

Η εισβολή των ναρκωτικών στις σύγχρονες "πολιτισμένες" κοινωνίες δεν έχει το χαρακτήρα της επιδρομής, γιατί θα υπήρχε "σήμα κινδύνου". Δε μοιάζει με την αγέλη του "ρινοκερώτομ" του Ιονέσκο, γιατί το ποδοβολητό τους θα προκαλούσε, φόβο, ταραχή, αντίδραση

Η εισβολή των ναρκωτικών συντελείται "νωχελικά", "αθόρυβα", "ανεπαίσθητα", με την μορφή της παρηγοριάς, της ελπίδας, της έμπνευσης, του θάρρους, της προσδοκίας. Η "φυγή" εμπλέκεται στη ματαιότητα του ονείρου. Ενός ονείρου που δεν πραγματώνεται.

Το πρόβλημα των ναρκωτικών αποτελεί πραγματική μαστίγα για τη χώρα μας. Η τραγικότερη όψη του είναι γεγονός ότι πλήττει τη νεολαία, το πιο ζωντανό και δυναμικό κομμάτι της κοινωνίας. 3

Ναρκωτικό είναι κάθε φυσικό και συνθετικό προϊόν που μπορεί να μεταβάλει τη θυμική κατάσταση του ανθρώπου και να προκαλεί εξάρτηση. Δεν έχει καμιά σημασία αν η εξάρτηση που προκαλεί είναι ψυχική, σωματική ή και τα δυο μαζί. Με απλά λόγια το ναρκωτικό μπορεί να τροποποιεί τη συνείδηση, το συναίσθημα και τη συμπεριφορά και να κάνει τον άνθρωπο πραγματικό δούλο (σελ. 178 - 179). 4

Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τις χημικές ουσίες ανά τους αιώνες για ν' αλλάξει τις εμπειρίες του σώματος και του νου του, σε μια προσπάθεια να υπερβεί τα εγκόσμια και την πραγματικότητα της ζωής. 5

Τι οδηγεί τα παιδιά στα ναρκωτικά;

Το προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον.

Η έλλειψη αγάπης και στοργής.

Η κόντρα στις απαγορεύσεις των γονιών και της κοινωνίας.

Η αδυναμία επικοινωνίας και η μοναξιά.

Η απογοήτευση, το άγχος και η ανασφάλεια.

Η γοητεία του απαγορευμένου και του επικίνδυνου.

Η περιέργεια και η αναζήτηση νέων εμπειριών.

Η προτροπή της παρέας και η μίμηση. 6

Τα ναρκωτικά είναι φυγή ή αναζήτηση; (σελ. 102)

Η χρήση των ναρκωτικών έχει και την έννοια της φυγής. Φυγή από την οικογένεια, την κοινωνία, το περιβάλλον γενικότερα που ο νέος απορρίπτει. Φυγή από κάθε αγωνία, άγχος, συναισθηματική αστάθεια.

Φυγή από το πλήθος των προβλημάτων από το φόβο για το μέλλον. Μια αναζήτηση

του εσωτερικού εγώ, του απόλυτου, μιας ζωής πιο έντονης συναισθηματικά, με μεγάλες ασυνήθιστες εμπειρίες. Η αναζήτηση συχνά μιας άμεσης ικανοποίησης, μιας ευτυχισμένης στιγμής στη στερημένη καθημερινότητα. Μια αναζήτηση χωρίς παραχωρήσεις και φραγμούς, με αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση.

Είναι κραυγή αδυναμίας ή διαμαρτυρία;

Παίρνοντας ένας νέος ναρκωτικά εκφράζει την καχυποψία ή την αποδοκιμασία του για τον κόσμο των μεγάλων που τα λόγια τους διαψεύδουν τις πράξεις τους. Έτσι όμως παραβιάζει κοινωνικούς κανόνες, ταμπού και απαγορεύσεις.

Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια κραυγή αδυναμίας, ένα κάλεσμα για βοήθεια.

Είναι ένας τρόπος να αποκτήσει ταυτότητα;

Το νέο παιδί και κυρίως ο έφηβος δυσκολεύεται να καταλάβει τον κόσμο των μεγάλων τον οποίο δεν παραδέχεται. Έτσι ψάχνει για άλλα σημεία αναφοράς. Συχνά τα βρίσκει σε μια αθλητική, πολιτιστική ομάδα ή μία ομάδα φίλων.

Στην ομάδα μπορεί να προσδιορισθεί, να εξελιχθεί. Όμως, αν δεν είναι δυνατός, κινδυνεύει να έρθει σε επαφή με τα ναρκωτικά. Έχει μεγάλη σημασία να θέλει να είναι διαφορετικός, να ξεχωρίζει, έχοντας σωστά πρότυπα, αρχές, ιδανικά.

Και η περιέργεια;

Γι' αυτήν το μεγαλύτερο όπλο είναι η σωστή ενημέρωση. 7

Μόνο η σφαιρική αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών είναι ικανή να καταπολεμήσει αυτήν την κοινωνική αιμορραγία: καταστολή και τιμωρία των εμπόρων των ναρκωτικών, θεραπεία και κοινωνική επανένταξη των χρηστών ναρκωτικών, πάνω απ' όλα όμως επιβάλλεται να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη. 8

Μέχρι πριν από λίγο καιρό το κύμα διάδοσης των ναρκωτικών δεν είχε επηρεάσει σοβαρά τη χώρα μας. Βάση ερευνών από το 1984 ως το 1993 αυξήθηκαν τα ποσοστά χρήσης σε μαθητές και μη μαθητές. Από το 21,8% που ήταν η χρήση παρανόμων ουσιών και ψυχοδραστικών φαρμάκων το 1984 έφτασε το 24,0% το 1993 στο σύνολο των ατόμων ανεξάρτητα κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. (βλέπε παράρτημα I).

Η καταπολέμηση του κακού είναι δύσκολη. Η πρόληψη είναι καλύτερη από τη θεραπεία. Το καλύτερο μέσο για την πρόληψη είναι η αγωγή, αλλά αυτή απουσιάζει από ανάμεσά μας. Ωστόσο επιβάλλεται να συνειδητοποιήσουμε την ανάγκη της και να καλλιεργήσουμε αυτό το κοινωνικό φαινόμενο το πιο βασικό για την κοινωνική και ατομική μας ύπαρξη. Είναι ανάγκη να αντιληφθούμε ότι όλες οι αντικοινωνικές ενέργειες των νέων και καταφυγή στα ναρκωτικά είναι κατά πρώτο λόγο αποτέλεσμα της ανυπαρξίας στον τόπο μας αυτού που καλούμε αγωγή. 9

Κεφάλαιο 2ο

Συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας στην κοινωνικοποίηση των παιδιών

Το παιδικό λογοτέχνημα συγκροτεί "ρίζα ατομικής και ομαδικής ζωής, πνευματικής και εθνικής".

Όλα τα έθνη βασίζουν την πρόοδο, την ειρήνη και την ευτυχία τους στη νέα γενιά, στα παιδιά και τους νέους. Και προσπαθούν, με την εθνική τους αγωγή και παιδεία, να ενσταλάξουν στην ψυχή των νέων βλαστών αρχές και αξίες ζωής, που ενισχύουν και διασφαλίζουν την εθνική συνείδηση και υπόστασή τους. Στην προσπάθεια αυτή μέγιστη είναι η συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας, γιατί αποτελεί αναμφισβήτητα το θεμέλιο της σωστής παιδείας. Τα καλά λογοτεχνήματα ανοίγουν φωτεινά παράθυρα στην αληθινή και καθαρή θέα του κόσμου, απ' όπου οι νέοι και τα παιδιά θ' αναγνωρίσουν και θα χαρούν "ό,τι ωραίο κρύβει η ζωή"· η ζωή στο σύνολο και την παγκοσμιότητα της, στην πολλαπλότητα και την πολυπλοκότητά της. 10

Είναι γεγονός πως τα πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα επηρεάζουν βαθύτατα τη λογοτεχνία ενός τόπου, αφού πηγή της δεν είναι μόνο η Φύση, αλλά και η πολιτική και η κοινωνική ζωή. Ο Βίκτωρ Ουγκώ λέει ότι στα λογοτεχνικά ζητήματα υπάρχει μεγάλο μέρος από τα κοινωνικά ζητήματα.

Τα κοινωνικά προβλήματα, όπως η δυσαρμονία των κοινωνικών σχέσεων, ο ασφυκτικός κλοιός της μεγαλούπολης, το ψέμα, η φτώχεια, η προσφυγιά, όλα αυτά περνούν στα παιδικά βιβλία σαν προβληματισμοί και μηνύματα μέσα στο γενικότερο προσανατολισμό της λογοτεχνίας να βοηθήσει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. 11

2.1 Ανάγνωση και ανάπτυξη της προσωπικότητας

Η ανάγνωση, έχει σχέση και με τον εαυτό μας, τον εσώτερο εαυτό μας, με αυτή την ίδια την ταυτότητά μας. Η Αλίκη του Lewis Carroll αφιερώνει πολύ από τον καιρό της στις περιπέλοκες της πρόωρης εφηβείας της, προσπαθώντας να βρει ποια είναι: "Ποια είμαι εγώ σ' αυτό τον κόσμο; Αχ, αυτή είναι η μεγάλη σπαζοκεφαλιά!" Η αναζήτηση του "εαυτού" μας κρατάει μια ολόκληρη ζωή: να ανακαλύψεις δηλαδή τις ιδιαίτερες προτιμήσεις κάποιου τα ενδιαφέροντα του, τις δοξασίες του, τις αξίες του, τις αντιλήψεις του, τις δεσμεύσεις του, τη σταδιοδρομία του, τις ικανότητές του, τις δυνάμεις του, τα ελαττώματά του και τις αποτυχίες του, με άλλα λόγια την εσυνείδητη και ασυνείδητη οντότητα.

Ο Marcel Proust λέει ότι η ανάγνωση είναι ένα από τα μέσα αυτοανακάλυψης: "Στην πραγματικότητα ο αναγνώστης την ώρα που διαβάζει είναι αναγνώστης του εαυτού του. Δουλειά του συγγραφέα είναι να προμηθεύει στον αναγνώστη ένα είδος οπτικού οργάνου, για να μπορεί να διακρίνει αυτό το οποίο χωρίς το βιβλίο ποτέ ίσως δε θα εί-

χε βρει στον εαυτό του.

Άλλα αναγνώσματα συντελούν στη γνωριμία της σεξουαλικής μας ταυτότητας, της εθνικής, της πολιτιστικής, της γεωγραφικής, της ηθικής και της θρησκευτικής.

Πολλά από τα θέματα αυτά είναι πεδίο συγκρούσεων: με τους γονείς, τους φίλους, το σχολείο, τον εσωτερικό εαυτό μας. Η ανάγνωση γίνεται κάποτε για μας δείκτης και στήριγμα, ειδικά όταν δείχνει ότι και οι άλλοι πέρασαν από παρόμοιες συγκρούσεις και συγχύσεις και στο τέλος τα κατάφεραν. 12

Οι ιστορίες είναι λαμπρά γραμμένες, θέματα τους έχουν προβλήματα τα οποία απασχολούν τους εφήβους, οι ηρωίδες τους είναι πειστικές και θετικές· πολλοί συγγραφείς διαθέτουν την αρετή της διακωμώδησης.

Το στερεότυπο είναι ιστορίες γύρω από τα ναρκωτικά και τις ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες. Χωρίς αμφιβολία, καταπιάνονται με πολλά θέματα, μερικά από τα οποία αντιμετωπίζονται με εντυπωσιακή κατανόηση και αίσθημα. Μερικά αναφέρονται στις προσδοκίες της ζωής, στην εργασιακή απασχόληση και στα προβλήματα της πρώτης δουλειάς, στην πρώτη αγάπη, στις σχέσεις με τους γονείς, τους διαζευγμένους και θετούς γονείς, στα αισθήματα που προκαλεί η ανεπάρκεια, στο σχολείο, στις σχέσεις με τους συμμαθητές και τους δασκάλους, στις αρρώστιες και τις στενοχώριες.

Βλέπει κανείς ότι πρόκειται για βιβλία λογοτεχνικά τα οποία ασχολούνται με αυτά τα θέματα και μάλιστα με πολύ πιο ολοκληρωμένο τρόπο. Είναι γεγονός ότι τα νεανικά μυθιστορήματα παρέχουν ένα χρήσιμο παράδειγμα της συμβολής, της ανάγνωσης στην ανάπτυξη του ατόμου είναι ευκολοδιάβαστα, δεν είναι στομφώδη και αυταρχικά, προσφέρουν σιγουριά, δίνουν πρότυπα ρόλων και σωστών επιλογών. 13

2.2. Η επιβράβευση που προσφέρει η ανάγνωση

Ένα καλό βιβλίο πρέπει να έχει για τον κάθε αναγνώστη κάποιο νόημα κι ακόμη να μπορεί να δίνει νοήματα σχετιζόμενα με τις εμπειρίες που ζει καθημερινά. Ο Bettelheim, στο βιβλίο του *The uses of enchantment*, λέει: "Αν σκοπός μας είναι όχι να ζούμε μέρα με τη μέρα αλλά με πλήρη συνείδηση της ύπαρξής μας, τότε η μεγαλύτερη ανάγκη μας και το πιο δύσκολο επίτευγμα μας είναι να δώσουμε νόημα στη ζωή μας". Είναι η θέση του παρόντος βιβλίου όπως είναι και του έργου του Bettelheim, ότι δηλαδή η ανάγνωση διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη διαδικασία της εξεύρεσης νοημάτων.

Η ανάγνωση, επειδή εμπλέκει το άτομο με τόσο οικείο και αποκλειστικό τρόπο και επειδή διεισδύει και εμπλέκει το ασυνείδητο, είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική. Όταν η ανάγνωση γίνεται σωστά, υποβοηθεί το άτομο να αναπτυχθεί και να βρει τα νοήματα που αναζητά η προσωπικότητά του. 14

σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

Λίτη Πετροβις-Ανδρουτσοπούλου
στο τσιμεντένιο δάσος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Κεφάλαιο 3ο

Τα ναρκωτικά στην παιδική λογοτεχνία - Ανάλυση των βιβλίων Τα βιβλία για παιδιά και νέους που έχουν ως θέμα τα Ναρκωτικά.

1. Το τσιμεντένιο δάσος

Ταυτότητα του βιβλίου

Λότη - Πέτροβιτς Ανδροτσπούλου

"Στο τσιμεντένιο δάσος"

Μυθιστόρημα για νέους

Μακέτα εξωφύλλου: Σπύρος Ορνεράκης

Τυπογραφική διόρθωση: Κυριάκος Γεωργίου

Εκδόσεις Πατάκη

Πρώτη έκδοση 1981 από τον εκδοτικό οίκο "Οι εκδόσεις των φίλων". ΑΘΗΝΑ.

Από τις εκδόσεις Πατάκη κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το Σεπτέμβρη 1984.

Έκτη έκδοση, Ιούνιος 1987. Σελ. 137.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί "ευαγγέλιο" στον αγώνα που δίνεται κατά της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Πρόκειται για ένα μυθιστόρημα βασισμένο στο μοτίβο ενός πασίγνωστου και αγαπημένου παραμυθιού, της Κοκκίνοσκουφίτσας. Γεγονός που κάνει το περιεχόμενό του πιο προσφιλές και ευκολονόητο στο νεαρό αναγνωστικό κοινό που κυρίως - απευθύνεται.

α) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

Η αρρώστια της γιαγιάς Παραμυθιώτου γίνεται αφορμή για την επίσκεψη της εγγονής της Κόννης Σκοφίτση στην Αθήνα. Στο τσιμεντένιο αυτό δάσος, η κοπέλα προσεγγίζεται από τον κ. Λυκίδη, που δεν έχει καλές και ξεκάθαρες προθέσεις. Η γιαγιά, λόγω της αδυναμίας της να αντέξει τον πόνο, γίνεται εύκολο θύμα στα χέρια του Λυκίδη και, εν αγνοία της, χρήστης ναρκωτικών.

Στη χώρα της φυγής και των παραισθήσεων φιλοδοξεί ο Λυκίδης να εισαγάγει και την εγγονή. Εκείνη, όμως, ευτυχώς, με όπλο την γνώση και την αγωγή που της δώθηκε, αρνείται να εισαχθεί στη χώρα που της υποδεικνύει ο Λυκίδης. Με τη βοήθεια και την αμέριστη συμπαράσταση ενός αξιόλογου νέου, φοιτητή της Νομικής, του Σωτήρη Κυνηγού, κατορθώνουν να χαλάσουν τα σχέδια του Λυκίδη. Καταγγέλλουν τις ύπουλες ενέργειες του, ειδικά όταν αντιλαμβάνονται τον εθισμό, την εξάρτηση από τις ναρκωτικές ουσίες της γιαγιάς. Η Κόννη συναντά σ' ένα στέκι ναρκομανών την παιδική της φίλη, που έχει καταντήσει χρήστης, να θρηνεί για τον νεκρό της αδερφό που πέθανε από υπερβολική δόση ναρκωτικών. Η φίλη της Κόννη, η Νάνσυ έφυγε από το σπίτι για

να κάνει "Το ταξίδι του ήλιου" και έκανε ένα ταξίδι που σκοτώνει. Όμως η Νάνσυ έχει πολλές ελπίδες να αποτοξινωθεί, να ξεφύγει από τα πλοκάμια του λευκού θανάτου επιστρέφοντας στην Αμερική και μπαίνοντας σε πρόγραμμα αποτοξίνωσης.

Οι ύπουλες ενέργειες του Λυκίδη καταγγέλλονται στην Υπηρεσία δίωξης ναρκωτικών· ενεργοποιείται για τη σύλληψή του.

Εκείνος όμως προσπαθεί να χρησιμοποιήσει την Κόννη ως "βαποράκι" μια που η ηρωίδα μας χρειάζεται να επιστρέψει στην Αμερική. Στο αεροδρόμιο οι αστυνομικοί στήνουν ενέδρα, ο Λυκίδης προσπαθεί να ξεφύγει· στην προσπάθεια του αυτή τραυματίζεται θανάσιμα.

Η γιαγιά θεραπεύεται από το εθισμό των ναρκωτικών. Εφόσον, η ίδια και τα δυο αγαπημένα της πρόσωπα έχουν την θέληση να διώξουν από πάνω τους την κατάρα των ναρκωτικών η αναβαπτισμένη πλέον "Νίκη" αφηγείται την Κοκκινοσκουφίτσα· Το παραμύθι που είναι σύγχρονο και αληθινό - όσο ποτέ - για ένα παιδί.

β) Νοηματική ανάλυση

Σ' αυτά τα επιχειρήματα η συγγραφέας προβάλλει μέσω του ήρωά της, την προσωπική της ιδεολογία:

"Μου έλεγαν πως τον κόσμο το θαυμαστό και το "νέο" που οραματίζομαι δεν θα τον βρω παρά μονάχα στη φαντασία, πως δεν θα μπορούσα να τον χαρώ παρά μονάχα με τη βοήθεια μιας ουσίας κι άλλα τέτοια πολλά. Δεν τα καταφέραν όμως μαζί μου. Βλέπεις, εκείνο που ζητούσα εγώ δεν ήταν ν' αποκοιμηθώ για να ονειρευτώ το "θαύμα", να το ζήσω στη φαντασία μου, μα να 'μαι ξύπνιος, να παλέψω γι' αυτό και να το βλέπω και να το χαίρομαι με ορθάνοιχτα μάτια, σαν αρχίσει κάποτε να 'ρχεται. Μπορεί, άλλωστε, και γι' αυτό να προσπαθούν μερικοί να εξοντώσουν μ' αυτό τον τρόπο εκείνους που καταλαβαίνουν πως έχουν κουράγιο για αγώνες. Με μένα, ωστόσο, απέτυχαν.

Δε μου ταίριαζαν τα ονειροπολήματα και τα δήθεν "πετάγματα". Τα ψέματα δε μου πήγαιναν. Ήθελα αλήθειες... (101 σελ.)

- Αναφέρεται στα αίτια που οδηγούν τους νέους στη λήψη ναρκωτικών ουσιών, όπως οι κακές οικογενειακές σχέσεις. Προβλήματα που αντιμετώπιζε η Νάνσυ στο οικογενειακό περιβάλλον και αποφάσισε να πάρει το δρόμο της φυγής και να κάνει "Το ταξίδι του ήλιου" με τις ολέθριες συνέπειές του.

- Η προσέγγιση των επιτηδίων:

"Είναι φοβεροί. Ξέρεις, αυτοί οι τύποι, συνέχισε ο Σωτήρης. Έτσι και βρουν κάποιον να περνάει δύσκολες ώρες, έτσι και καταλάβουν πως είναι αδύνατος χαρακτήρας και του βρουν το σφυγμό, κερδίζουν την εμπιστοσύνη του κι από 'κει και πέρα τον κάνουν πια ό,τι θέλουν. Του πουλάνε ένα σωρό παραμύθια και αρχίζουν να τον απομυζούνε" (77 σελ.).

- Η διόγκωση του εγώ σ' ένα περιβάλλον άνετο οικονομικά:

"Γονείς ευκατάστατοι, προσβάσεις άνετες σ' όποιο κλάδο σπουδών κι αν επιθυμήσεις, μέσα άφθονα... Φυσικό έπειτα απ' όλα τούτα να μη με προβληματίζει η βελτίωση του συνόλου, αλλά μονάχα η δίκη σου καλύτερη τακτοποίηση. Κι επειδή αυτό το "καλύτερη" ούτε όρια έχει ούτε σαφή προσδιορισμό, οι περισσότεροι νέοι στο περιβάλλον που ζεις, ξεχνάνε τον υπόλοιπο κόσμο και τα καυτά του προβλήματα κι αρχίζουν την ενδοσκόπηση: Τι είμαι, τι θέλω, πότε νιώθω καλύτερα, ποιος είμαι εγώ - όλα γύρω από το "εγώ".

Κι έπειτα...

- Έπειτα, τι;

- Έπειτα το εγώ φουσκώνει τόσο, που παίρνει διαστάσεις απίθανες. τερατώδεις. Και για να θρέψει τη φούσκα του, θέλει, όλο θέλει κι όλο δε βρίσκει αυτό που του πάει, όλο και δεν ικανοποιείται, ώσπου καταλήγει στα χάπια και τις ενέσεις (48 σελ.).

- Η συγγραφέας κάνει ακόμη αναφορά στις συνέπειες - επιπτώσεις που έχουν τα ναρκωτικά, στη ζωή και στην υγεία των χρηστών:

Η γιαγιά τις πρώτες μέρες της χρήσης εμφανίζει συμπτώματα και χαρακτηριστικά αναλογικά με τη γιαγιά του παραμυθιού...

"πουθενά δεν πονάω, βλέπω καλά, ακούω καλά, περπατάω καλά. τρώω καλά..., στη συνέχεια όμως,

"η γιαγιά ήταν λιγότερο ανήσυχη απ' ότι περίμενε να τη βρει και πάλι κάπως ναρκωμένη της φάνηκε".

- Τα ναρκωτικά οδηγούν στο θάνατο -

Η Νάνσυ κρατώντας στην αγκαλιά τον νεκρό από υπερβολική δόση αδερφό της μολογεί:

"Κοίτα... χαμογέλασε αχνά. Κοίτα τι ήρεμος που είναι! Δεν κρυώνει πια, δεν φωνάζει, δεν υποφέρει καθόλου. Δίκιο είχε χρειαζότανε περισσότερο, έτσι έπρεπε... Θα 'ναι ψηλά τώρα το σπίτι του... Το σπίτι μας... Με περιμένει.. πολύ ψηλά πιο ψηλά κι απ' τα σύννεφα...

Με την περιπέτεια της Νάνσυ γίνονται γνωστές οι λοιμώδεις αρρώστιες που πέρασε ταυτόχρονα με την καταρράκωση της αξιοπρέπειάς της.

Όμως, η συγγραφέας τονίζει πως υπάρχει ελπίδα, υπάρχουν τρόποι αντιμετώπισης, ειδικά θεραπευτικά κέντρα.

- Ενθαρυντικά ακούγονται τα λόγια του γιατρού:

"Θα χρειαστεί οπωσδήποτε αποτοξίνωση. Βέβαια έχει κάποια "εξάρτηση" και σωματική και ψυχική όμως είμαι σίγουρος πως θα καταφέρει αρκετά γρήγορα να την ξεπεράσει".

Εντύπωση προξενεί το ύφος και οι νοηματικοί συνειρμοί με τις κατάδηλες αναδρο-

μές που δημιουργούν τα ονόματα των ηρώων του παραμυθιού της Κοκκινοσκουφίτσας. Μέσα στο μυθιστόρημα τελείται ένα επιτυχημένο παιχνίδι με τις λέξεις που αφορούν ένα παραμύθι και μια σύγχρονη σκληρή πραγματικότητα. Το λιτό ύφος προσδίδει στο μυθιστόρημα αμεσότητα και ζωντάνια.

Είναι εκπληκτικοί οι διάλογοι σε εμπειρία ζωής που γίνονται ανάμεσα στον Κυνηγό και στην ηρωίδα και ο τρόπος που περνούν τα προβλήματα της νέας γενιάς. Και παράλληλα η υγιής στάση των σκεπτόμενων νέων η αντίσταση των ανθρώπων που έχουν συγκροτήσει ισχυρή προσωπικότητα και όσων νέων έχουν θέληση για ζωή και δημιουργικότητα.

Η πλοκή είναι σχεδιασμένη περίτεχνα, ο νεαρός αναγνώστης καρδιοχτυπά και αδημονεί για τη συνέχεια. Οι σκηνές γεμάτες ένταση· όμως η συγγραφέας κατορθώνει, με εκπληκτική μαεστρία, να τις συνθέτει, με τέτοιο τρόπο, ώστε οι έντονες σκηνές να εναλλάσσονται με ήπιες και οι αγωνιώδεις με ήρεμες και αισιόδοξες.

Περίτεχνα σκιαγραφημένοι και αποδομένοι είναι οι χαρακτήρες του μυθιστορήματος. Από την πρώτη στιγμή προκαλεί συναισθήματα καχυποψίας και ενός επερχόμενου κινδύνου το ήθος του Λυκίδη, η στάση και η συμπεριφορά του. Το ήθος του Κυνηγού, του σκεπτομένου, καλοσυνάτου νέου δίδεται ως υγιές πρότυπο. Και τελείται μια σαφής και παραστατική αντιπαράθεση καλού και κακού.

Όσο για την ηρωίδα, στην αρχή παρασύρεται κάπως από τον Λυκίδη χωρίς όμως να παύει στιγμή να συναισθάνεται τον κίνδυνο που απορρέει από το πρόσωπό του.

"Το πρόσωπό του της φάνηκε πιο μακρύ και πιο σκούρο απ' ό,τι ήτανε. Και το στόμα του πιο μεγάλο. Ζώο της θύμισε αόριστα. Κάποιο άγριο ζώο που άνοιγε τις μασέλες του να μη φάει κι όμως έδειχνε σαν να χαμογελούσε (σελ. 62).

Στο τέλος, όμως, κατόπιν ωρίμου σκέψεως συντάσσεται με το μέρος του Κυνηγού και ζητά τη βοήθεια και τη συνδρομή του για να αποδιώξει τον κίνδυνο. Εκεί το καλό στην πάλη του με το κακό θριαμβεύει.

Κυρίαρχο πρόσωπο παρουσιάζεται η γιγιά· ένα άτομο αδύναμο που δεν αντέχει τον πόνο γι' αυτό και εθίζεται στη λήψη των "θαυματουργών χαπιών" του Λυκίδη.

Πρόσωπο πολύπαθο και μοιραίο στην ιστορία είναι η Νάνσυ, ένα παιδί - μέλος διαλυμένης οικογένειας ονειροπόλο που κατευθύνθηκε προς τη χώρα της φυγής φιλοδοξώντας να κάνει το "ταξίδι του ήλιου". Και βίωσε όλη την κόλαση των ναρκωτικών σε σωματικό, ψυχικό, ηθικό επίπεδο.

Και γι' αυτή τη νεαρή κοπέλα ένα φως ελπίδας αχνοφαίνεται στο μελλοντικό της ορίζοντα καθώς έχει τη δυνατότητα να αποτοξινωθεί σε κάποιο κέντρο αποτοξίνωσης.

Παρόλο, που το μυθιστόρημα στηρίζεται σ' ένα μη πρωτότυπο, σ' ένα κοινότυπο και πολυδιαβασμένο παραμύθι η πρωτοτυπία του έγκειται ακριβώς σ' αυτό το σημείο: στη σύνθεση ενός παραμυθιού και ενός κοινωνικού φαινομένου και στη σύνδεση της φαντασίας με την πραγματικότητα.

γ) Παιδαγωγική πλευρά

Ταυτόχρονα, με την τέρψη που αποκομίζει κανείς διαβάζοντας αυτό το μυθιστόρημα καθώς ανάγεται σε φανταστικούς χώρους και ενδύεται διάφορους ρόλους οδηγεί, θέτει σε ενέργεια τη σκέψη, τον προβληματισμό του.

Το μήνυμα προσλαμβάνεται ξεκάθαρα: τα ναρκωτικά είναι ένας υπαρκτός και θανάσιμος κίνδυνος που αιωρείται απειλητικά γύρω μας. Μόνη άμυνα σ' αυτόν τον κίνδυνο είναι, η άρνηση του προτεινόμενου "ταξιδιού" και η ενεργοποίηση των πολιτών για την αποκάλυψη των εμπόρων ναρκωτικών. Κατάφαση απέναντι στη ζωή, που έχει τις λύπες αλλά και τις χαρές της, φτάνει να υπάρχει θέληση, ελπίδα και αγωνιστικό πνεύμα για να κερδηθούν οι μάχες με τη ζωή. Η φυγή δεν είναι λύση: αντίθετα προκαλεί μεγαλύτερα αδιέξοδα.

Στην κρίσιμη εφηβική ηλικία στην οποία απευθύνεται και στη διάρκεια της οποίας διαπλάθεται, κατακτάται η προσωπική ταυτότητα του νέου, η συγγραφέας δίνει υγιή πρότυπα και σαφές μήνυμα κατά των ναρκωτικών.

Οπλίζει το μυαλό των υπό διαμόρφωση νεαρών ατόμων με γνώση, δείχνει τους τρόπους αποφυγής της παγίδας των ναρκωτικών: επισημαίνει πως η ζωή θέλει την αλήθεια, γι' αυτό και βρίσκεται σε άλλους χώρους και πως υπάρχει ελπίδα ακόμη και για όσους επιθυμούν να ξεφύγουν από τα δίκτυα των ναρκωτικών.

Μ' αυτό το αισιόδοξο μήνυμα και με την αφήγηση του παραμυθιού της Κοκκινόσκουφίτσας από την ηρωίδα η συγγραφέας κλείνει το μυθιστόρημα με μια κυκλική ροή.

Οι κριτικές για "Το τσιμεντένιο Δάσος" δεν ήταν λίγες και τυπικές. Ήταν κριτικές ουσιαστικές, κριτικές αληθινά καλές, ανάλογες με την ποιότητα του έργου.

Στα "πρωινά νέα" των Ιωαννίνων στις 28-3-1981 ο Ι. Γ. Θεοχάρης γράφει για "Το Τσιμεντένιο Δάσος" της Λότη Πέτροβιτς - Ανδροτσοπούλου: "Η Λότη Πέτροβιτς - Ανδροτσοπούλου εργάζεται με παιδευτικό ήθος και υψηλό αίσθημα ευθύνης. Έτσι οι νέοι μας φθάνουν στο ξέφωτο της αλήθειας με κάτασπρα φτερά. Όλα αυτά χωρίς αψυχολόγητους διδακτισμούς, αλλά με το στόμα των γνήσιων γεγονότων, που έχει καταξιώσει η δοκιμη τέχνη του λόγου". Και λίγο παρακάτω: "Το μυθιστόρημα της έχει κοινωνική αλήθεια". Στο περιοδικό "Διαβάζω" τεύχος 123, 17-7-1985 ο Αντώνης Δελώνης σχολιάζει με τα καλύτερα λόγια το βιβλίο αυτό και τελειώνει "... δημιουργεί κιόλας ένα δρόμο που ΠΡΕΠΕΙ ν' ακολουθήσουν κι άλλοι συγγραφείς".

Στο μηνιαίο περιοδικό "Το σχολείο και το σπίτι" τεύχος 3 - 1985 ο ίδιος κριτικός γράφει σε κάποιο σημείο: "Έχουμε να κάνουμε μ' ένα σύγχρονο, όσο και καυτό θέμα, τα ναρκωτικά. Οι ήρωες κινούνται και είναι υπαρκτοί. Η γλώσσα είναι ζωντανή, σύγχρονη. Τα γεγονότα είναι από τη ζωή και η δράση γοργή κάποιες φορές συναρπαστική. Παρόλη τη σκληρότητα των γεγονότων υποβόσκει μια τρυφερότητα κι ένας λυρισμός.

Έχουμε να κάνουμε εδώ μ' ένα βιβλίο, που δεν έχει μόνο ένα θέμα ανησυχαστικά επίκαιρο μα και ένα γράψιμο ενδιαφέρον, και δε λείπουν στη ροή του μυθιστορήματος τα σασπένς και η δράση. Πιστεύω πως το διάβασμα στην τάξη ενός βιβλίου όπως αυτό θα δημιουργήσει ένα γόνιμο διάλογο και θα προβληματίσει τα παιδιά".

Στο περιοδικό "ΕΥΘΥΝΗ" τεύχος 117 - Σεπτ. 1981 η κριτική για το βιβλίο αυτό κλείνει με τις φράσεις: "Ένα βιβλίο, που πρέπει να φροντίσουμε να πάει στα χέρια πολλών παιδιών".

Στην εφημερίδα "ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ" της Καρδίτσας στις 19-11-1981 ο κριτικός της στήλης "Προτείνουμε βιβλία" αναφέρει: "... το μυθιστόρημα αυτό είναι σταθμός στην Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία για ένα σπουδαίο λόγο: Με το θέμα του - τα ναρκωτικά - δίνει απάντηση σε όσους διστάζουν ή αποκλείουν από το παιδικό βιβλίο θέματα κοινωνικού προβληματισμού, όπως είναι το διαζύγιο, η τρομοκρατία, τα ναρκωτικά και πολλά άλλα. Και σημασία δεν έχει μόνο το θέμα, αλλά ο τρόπος με τον οποίο το προσεγγίζουμε και το προσφέρουμε στα παιδιά. Και αυτόν τον τρόπο κατέχει απόλυτα η συγγραφέας, στοιχείο σημαντικό του λογοτεχνικού της ταλέντου".

Επίσης η στήλη "Σημερινές απειλές" της Φιλολογικής Καθημερινής στις 25-6-1981 στην κριτική της για το ίδιο έργο τελειώνει: "Η Λότη Πέτροβιτς - Ανδροτσοπούλου με "το Τσιμεντένιο Δάσος" της δείχνει ζωντανά τι πραγματικά προσφέρουν οι τεχνητοί παράδεισοι όπου προσπαθούν να παρασύρουν οι διάφοροι αδίσταχτοι έμποροι τ' ανύποπτα θύματά τους. Κι ανοίγει τα μάτια των παιδιών στον κίνδυνο, που παραμονεύει. "Η γνώση προφυλάγει". 15

2. S.O.S. - Κίνδυνος

Ταυτότητα βιβλίου

Νεανική Βιβλιοθήκη

Περιπέτεια - αγωνία - μυστήριο

Νίτσα Τζώρτζογλου

S.O.S. - ΚΥΝΔΥΝΟΣ

Μυθιστόρημα

Εξώφυλλο: Ντίνος Πετράτος

Μακέτα εξωφύλλου: Μαρία Κωνσταντάκη

Εκδόσεις Καστανιώτη Α.Ε.

Αθήνα 1985, σελ. 131

α) Συνοπτική παρουσίαση

Όλα ξεκινούν με τον ερχομό ενός σκυλιού το οποίο εκπαιδεύει ένας αστυφύλακας να εντοπίζει εξαρτησιογόνες ουσίες. Τότε συμβαίνει κάτι αξιοπερίεργο· περνά κάποιος με μια μηχανή και καταστρέφει ένα τηλεφωνικό θάλαμο και μ' αυτόν τον τρόπο εισάγεται στο προσκήνιο ο ήρωας της ιστορίας. Πρόκειται για ένα άτομο που εμπορεύεται ναρκωτικά χωρίς το ίδιο να συνειδητοποιεί το κακό που προξενεί στους γύρω του.

Η συγγραφέας περιγράφει πως γίνεται το εμπόριο των ναρκωτικών. Το συγκεκριμένο εκπαιδευμένο σκυλί παρακωλύει τη διακίνηση και την προμήθεια ναρκωτικών ουσιών. Τότε ο ήρωας σκέφτεται την υπόθεση, σκαρφίζεται ένα κόλπο με το οποίο το σκυλί να χάνει τις οσφρητικές του ικανότητες και δεν είναι σε θέση να εντοπίσει τις ουσίες. Η Φρόσω μάρτυρας της αρχικής σκηνης, γίνεται μάρτυρας διακίνησης ναρκωτικών στο σχολείο της και καταθέτει στις αρχές όσα υπέπεσαν στην αντίληψή της. Η αστυνομία καταφεύγει στη σύλληψη του δράστη.

Όταν ο νεαρός αντιλαμβάνεται πως η κοπέλα του έχει πιαστεί στα δίκτυα των ναρκωτικών τότε καταβάλει κάθε προσπάθεια να απαγκιστρωθεί απ' το βρώμικο αυτό κόσμο. Ο προμηθευτής του τον εκβιάζει. Αλλά, ο ήρωας βγαίνει στο τέλος νικητής, καθώς βρίσκεται στο μέσο μιας στημένης φονικής ενέδρας. Ο προμηθευτής σκοτώνεται και η κοπέλα του κάνει σοβαρές προσπάθειες ν' αποτοξινωθεί.

β) Νοηματική προσέγγιση

Το ζήτημα των ναρκωτικών στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα φωτίζεται από το πρίσμα του προμηθευτή του κάθε "βαποριού". Ο ήρωας εδώ, συναισθάνεται την ευθύνη των πράξεων του, όταν εκπέμπει σήμα κινδύνου ένα αγαπημένο του πρόσωπο τότε μόνο αλλάζει τρόπο ζωής και σκέψης και αναδιαμορφώνει "τα πιστεύω" του.

Με απλό ύφος και ανάλογη γλώσσα η συγγραφέας κάνει γνωστό πως υπάρχουν σκύλοι ιχνευτές για την εντόπιση και κατάσχεση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Απαιτείται εγρήγορση όλων και καταγγελία των ανόμων πράξεων όταν γίνονται αντιληπτές.

Αυτό κάνει η Φρόσω όταν αντιλαμβάνεται τη διακίνηση των ναρκωτικών που συντελείται στους σχολικούς χώρους. Οι αστυνομικοί στήνουν ενέδρα και συλλαμβάνουν την αδίστακτη έμπορο του θανάτου.

Η Φρόσω πάλι εντοπίζει μια φίλη της να κάνει χρήση αναβολικών και κατορθώνει να την λογικέψει και να ανατρέψει την μελλοντική λήψη ανάλογων χαπιών. Η Φρόσω της δήλωσε πως σ' ένα αθλητικό ή σ' ένα οποιαδήποτε είδους αγώνα δεν έχει σημασία τόσο το αποτέλεσμα όσο η προσπάθεια.

Το μήνυμα του βιβλίου είναι πως όσοι εισάγονται στο παράνομο κύκλωμα των ναρκωτικών είτε ως διακινητές είτε ως χρήστες έχουν την δυνατότητα, αν διαθέτουν τη θέληση και την ψυχική δύναμη, να ξεφύγουν από αυτό, να ελευθερωθούν.

Ο ήρωας δεν σκιαγραφείται με άσχημες πινελιές. Είναι και ο ίδιος θύμα καταστάσεων. Βλέπει αυτό που κάνει σαν μια συνηθισμένη δουλειά που αποφέρει μεγάλα κέρδη.

"Αυτουνού η μάνα αλήτεψε όλη μέρα ο Θεός ξέρει που, για τα παιδιά της δεν έδινε γρόσι, άσε που σαν γύριζε στο κέφι ξυλοφόρτωνε χωρίς λόγο τη φουκαριάρα τη Νένα. Την αδερφή του την πονούσε ο Λάκης. Ό,τι έκανε, γι' αυτή το έκανε. Να τη στέλνει στο σχολείο, να τη βοηθήσει να δει κάποια καλύτερη μέρα. Έγινε πατέρας και μάνα μαζί. Ο πατέρας! Τον θυμότανε καλά... Η Νένα ήταν ακόμα μωρό σαν τους άφησε". (23 σελίδα)

Στην προσπάθεια του να εξοικονομήσει "εμπόρευμα" αποπειράται να διαρρήξει ένα φαρμακείο:

"Το καλό το παληκάρι ξέρει κι άλλο μονοπάτι. Χαμογέλασε και πρόσεξε περισσότερο το φαρμακείο. Ανάμεσα σε δυο ψηλά, παλιά κτίρια, με σιδερένια ρολά στα τζαμωτά του. Δύσκολο να παραβιαστεί. Το χαμόγελό του έγινε πικρό, κατάπικρο...

Άμα τον πάρεις τον κατήφορο, γίνεσαι απ' όλα.

Ακόμα και διαρρήκτης!"

Όταν προσφέρει γλυκό, στο παιδί που στη συνέχεια θα τον διευκολύνει στο σχέδιό του να θέσουν σε αχρηστία το σκύλο - "ιχνευτή". Σκέφτεται φοβερά πράγματα, όπως να δώσει στο παιδί ναρκωτικά για να το 'χει υποχείριό του.

"Ανατρίχιασε στην ιδέα. Θύμωσε. Τα 'βαλε με τον εαυτό του. Μα κάτι πράγματα που μου περνάνε απ' το μαυλό! Φταίει το καταραμένο το επάγγελμα που σε στραβώνει. Φτου! Την κατρακύλα οι πελάτες, την κατρακύλα κι οι έμποροι..." (σελ. 44).

Τα ίδια σκεφτόταν και για μια κυρία που ταξίδευε δίπλα του στο λεωφορείο. Σε μια

στιγμή απ' τα λεγόμενα της τη φαντάστηκε ως υποψήφια πελάτισσα. "Πρώτος και καλύτερος ελόγου μου χρειάζομαι την αποτοξίνωση" (σελ. 98).

Αργότερα, όταν ο κίνδυνος αγγίζει το αγαπημένο του πρόσωπο, αφού κάνει μια ειλικρινή ενδοσκόπηση μετανιώνει για όσα έκανε και αποφασίζει να κάνει στροφή 180ο.

"Έκρυψε το κεφάλι στις χούφτες κι ένωσε να βουλιάζει σε απύθμενο, πηχτό και βρώμικο βούρκο. Τον έπιασε απελπισία για το χάλι του, για την κατάντια, για την ασυνειδησία, για τη συμφορά που τον τριγύριζε.

Ο κόσμος μαύρισε, σαν τη μαυρίλα που μόνος του έσπερνε. "Έτσι θα νιώθουν αυτοί που αρχίζουν. Έτσι θα ένωσε η Αλέκα σαν έχασε τη μάνα της κι αναζήτησε στο φαρμάκι την παρηγοριά...

Ξαφνικά τίναξε το κεφάλι.

- Ανθρωπάκια! ξεφώνισε. Ανθρωπάκια που τα τρομάζει η ευθύνη που τα λυγίζει η ζωή. Εγώ δεν είμαι ανάμεσά τους! Αντέχω! Αντέχω και για μένα και για τους άλλους! Και για την Αλέκα. Πρέπει να μάθω πρώτα. Να τη γλιτώσω από τον κατήφορο που αθέλητά της πήρε. Να την κάνω να μου τα ομολογήσει! (σελ. 82)

Μόνο μετά τον θάνατο του εμπόρου αισθάνεται τη ανανέωση, την αναγέννηση που του παρέχει ο ακριβός και πολύτιμος αέρας της ελευθερίας.

"Ξαφνικά, σαν τότε μόνο να κατάλαβε τι νόημα είχε γι' αυτόν ο χαμός του λαθρέμπορου. Τα χείλη του χάραζαν σε σιωπηλό, αλαφρό χαμόγελο. Τέλος στον κατατρεγμό, τέλος στις λαχτάρες, τέλος στα κυνηγητά. Απο δω και μπρος θα ζούσε σαν ελεύθερος άνθρωπος. (σελ. 143)

Η Φρόσω, η δυναμική κοπέλα που κάνει γνωστή στις δικωτικές αρχές τη διακίνηση των ναρκωτικών στο σχολείο της και παρακινεί τη φίλη της να μην κάνει χρήση αναβολικών χαπιών για να αυξήσει την επίδοση στο άθλημά της, εμφανίζεται ως συγκροτημένη προσωπικότητα. Είναι λογικά σκεπτόμενη και δείχνει σημάδια ωριμότητας δυσανάλογα για την ηλικία της.

Είναι ενήμερη για το ζήτημα των ναρκωτικών. Ας σημειωθεί πως ζει σ' ένα ήρεμο οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο οι γονείς της, της συμπαραστέκονται και βρίσκονται πάντα δίπλα της.

Η Αλέκα ζούσε σ' ένα σπίτι, με τον κατάκοιτο πατέρα της, τη μητέρα της και τα δυο μικρότερα αδέρφια της. Οι σχέσεις με τον πατέρα της ήταν κλονισμένες. Όταν όμως η μητέρα της πεθαίνει η Αλέκα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει την τόσο μεγάλη απώλεια. Σε μια τόσο ευάλωτη στιγμή της προσφέρεται χασίς· εκείνη το δέχεται ανεπιφύλακτα.

"Δεν είχα όρεξη για τσιγάρο, όμως ζάρωσα σε μια γωνιά της κουζίνας για να τους αποφύγω και το άναψα. Ήταν διαφορετικό. Γλυκό και μύριζε παράξενα. Το κάπνισα μέχρι τέλος. Ύστερα ένωσα καλύτερα. Σηκώθηκα κι έφτιασα καφέδες, άρχισα να μιλάω σε κάποια στιγμή έβαλα και τα γέλια. "Αναίσθητη!" φώναζε ο πατέρας μα εγώ δε του

‘δωσα σημασία. Γιατί τάχα να μη γελάω;" (78 σελ.)

Όταν ο αδερφός της εισάγεται στο νοσοκομείο για μια επέμβαση, η Αλέκα δίπλα στο προσκεφάλι του άρρωστου αδερφού της και επηρεασμένη από τα παραινετικά λόγια του Λάκη αποφασίζει ν’ απεξαρτηθεί για να βοηθά τα αδέρφια της.

"Αρρώστησε η ψυχή σου, Αλέκα, και μόνο εσύ μπορείς να τη βοηθήσεις. Μόνη σου θα γιατρευτείς με τη θέλησή σου, με τη δύναμη και το πείσμα σου. Με την αντοχή σου! Θα υποφέρεις, μα θα ξαναγίνεις ένα κορίτσι σαν όλα, ένα χαρούμενο κορίτσι που θα χαμογελά στη ζωή, στην αγάπη... Θυμήσου σαν πρωτογνωριστήκαμε πόσο όμορφα ήτανε. Πόσο γελούσαμε. Τώρα χάσαμε και τη μιλιά. Βουτήξαμε με το κεφάλι στην Κόλαση... Προσπάθησε, Αλέκα. Βάλε τα δυνατά σου! Για τ’ αδερφάκια σου π’ άλλο προστάτη δεν έχουν. Τι θ’ απογίνουν τα καψερά αν εσύ ξεστρατίσεις; Κάνε το για δαύτα, κάνε το και για μένα, αν θέλεις, για μένα που σε θερμοπαρακαλώ... (σελ. 127)

γ) Παιδαγωγική πλευρά

Απώτερος στόχος της συγγραφέως είναι να δηλώσει τους θανάσιμους κινδύνους που εγκυμονούν τα ναρκωτικά στους έφηβους αναγνώστες της. Αυτό υποδηλώνεται ευθύς εξαρχής με τον τίτλο του βιβλίου. Μέσα από τις σκέψεις και τις πράξεις ενός ασυνείδητου και αδιάφορου εμπόρου σκιαγραφείται ο τρόπος διακίνησης, οι τραγικές συνέπειες των ναρκωτικών, ο εθισμός και η κόλαση που αυτά προκαλούν.

Η συγγραφέας δε σταματά εδώ· παρουσιάζει λύσεις, μπορεί να επιτευχθεί ουσιαστική στροφή όσων ατόμων ενέχονται ηθελημένα ή όχι στο κύκλωμα ενώ στο τέλος αποδίδεται η δικαιοσύνη με την τιμωρία των εμπόρων.

Και αυτό το μυθιστόρημα απέσπασε τις καλύτερες κριτικές. Στην εφημερίδα "ΑΥΓΗ" του Πύργου στις 21-7-1986 ο συνεργάτης της στήλης "Στο χώρο του Λόγου και της Τέχνης", Μυριάνθης, μεταξύ άλλων, γράφει, για το μυθιστόρημα της Νίτσας Τζώρτζογλου: "Η Νίτσα Τζώρτζογλου με το νέο της αυτό μυθιστόρημα γραμμένο και δοσμένο με υπευθυνότητα μας δίνει όλους εκείνους τους σκηνογραφικούς χώρους (καφετέριες, ντίσκο, ταβέρνες, ακόμα και τους χώρους άθλησης και μόρφωσης, τα γήπεδα και τα σχολεία) όπου οι αδίσταχτοι έμποροι "φωνίζουν" τους πελάτες τους και διακινούν την εμπορίας τους.

Το βιβλίο της Νίτσας Τζώρτζογλου κρούει τον κώδωνα του κινδύνου - και μη ρωτάς για ποιον χτυπά η καμπάνα έλεγε ο Ε. Χέμινγκουεϊ, χτυπάει για σένα - και ταυτόχρονα γίνεται και μια ασπίδα για τον καθένα και θωράκιση κατά των κερδοσκοπών του θανάτου: Ένα βιβλίο, που πρέπει αδίσταχτα να διαβάσουν όλα τα παιδιά, όλοι οι γονείς, όλοι οι δάσκαλοι. Ένα βιβλίο, που θα έπρεπε η πολιτεία να το προσέξει, να το αναπτύξει και να το διανείμει δωρεάν".

Στην παρουσίαση του βιβλίου στην εφημερίδα "ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ" στις 27-12-1985 δια-

βάζουμε: "Θα μπορούσε να είναι μόνο ένα θρίλερ με μοντέρνες περιπέτειες κυνηγητά, αστυνομικούς, σκύλους. Όμως πέρα από αυτά, το μυθιστόρημα είναι ταυτόχρονα προειδοποίηση, σ' όλους για τον κίνδυνο που παραμονεύει παντού... Η συγγραφέας παρουσιάζει την πραγματικότητα ωμή και οι σελίδες του βιβλίου χτυπάνε τον κώδωνα του κινδύνου. Ο καθένας μας είναι υπεύθυνος να κλείσει το δρόμο στους κερδοσκόπους του θανάτου". 16

δ) Συμπεράσματα

Με το δικό της ξεχωριστό τρόπο η συγγραφέας θέτει τον ήρωα της στο ρόλο του διακινητή. Μ' αυτόν τον τρόπο παρέχει πληροφορίες στο νεαρό αναγνωστικό κοινό εκ των έσω και το διδάσκει πως ν' αποφεύγει τις παγίδες που στήνουν ακόμη και έξω απ' τα σχολεία οι έμποροι των ναρκωτικών. (βλ. παράρτημα II) Και προτρέπει τους νεαρούς να γίνουν ενεργητικοί και να ενημερώνουν τις διωκτικές αρχές όποτε αντιλαμβάνονται διακίνηση. Όταν κάποιος που κάνει εμπόριο ναρκωτικών τελεί συνειδητά ριζική στροφή η αλλαγή του αυτή δηλώνεται με μεγαλύτερη έμφαση και ένταση τις θανάσιμες επιπτώσεις των ναρκωτικών. και το μήνυμα κατά των ναρκωτικών είναι πιο ηχηρό. εκπέμπεται πιο έντονα.

3. Επιχείρηση: Άσπρη αράχνη

Ταυτότητα βιβλίου

Αντώνης Δελώνης

"Επιχείρηση: Άσπρη αράχνη"

Εικονογράφηση: Νταίζη Δελλιού

Αγροτικός Συνεταιρισμός Εκδόσεις Α.Ε.

Χαρταετός - Βιβλία για νέους

Τυπώθηκε το Νοέμβριο του 1986

Σελ. 109

α) Συνοπτική παρουσίαση

Μια εβδομάδα πριν από το πέρας των καλοκαιρινών διακοπών μια παρέα παιδιών οι "Ειρηνικοί επαναστάτες" συγκεντρώνεται και πάλι. Στην ντίσκο "Μαύρη αράχνη" όπου διασκεδάζουν, ένα μέλος του γίνεται μάρτυρας μιας παράνομης συναλλαγής ναρκωτικών και συγκρατεί το μήνυμα το συνθηματικό που δίνεται μεταξύ των συνδιαλαγόντων.

Το γεγονός αυτό προβληματίζει την ομάδα. Αποκρυπτογραφούν το μήνυμα και εντοπίζουν το σημείο στο οποίο θα τελεστεί η διακίνηση ναρκωτικών. Αποφασίζουν να δράσουν από κοινού και να συλλέξουν σημαντικές πληροφορίες τις οποίες να γνωστοποιήσουν μετέπειτα στις διωκτικές αρχές. Με μια άγαρμπη προσπάθεια να εισχωρήσουν στο κύκλωμα γίνονται αντιληπτοί. Το γεγονός αυτό δεν τους προεί τους προβληματίζει και τους κάνει να σκεφθούν πιο ώριμα.

Καταστρώνουν και θέτουν σ' εφαρμογή την επιχείρηση "Χαμαιλέον". Ένας Ειρηνικός επαναστάτης, ο Θωμάς υποδύεται ένα "τύπο" άνθρωπο του κέντρου αναλαμβάνει ρόλο κατασκόπου και πληροφοριοδότη εφόσον ενημερώνει την ομάδα για την πορεία της αποστολής του.

Μετονομάζεται σε Τζο ο Μηχανάκιας, κεντρίζει το ενδιαφέρον των ανθρώπων του μαγαζιού, οι οποίοι τον προσεγγίζουν.

Μετά από έκταση σύσκεψη της ομάδας για την καλύτερη ευόδωση του σχεδίου παριστάται ανάγκη να βρεθεί μια κοπέλα να υποδυθεί την κοπέλα του Τζο που αντιμετωπίζει σωρεία προσωπικών προβλημάτων και βρίσκεται σε άθλια ψυχολογική κατάσταση. Το ρόλο αυτό ενσαρκώνει πετυχημένα η Μαργαρίτα και της προτείνεται πως "για όλα τα φαρμάκια υπάρχει και το κατάλληλο φάρμακο" (σελ. 72)

Δίνεται ραντεβού στην ντίσκο "Μαύρη αράχνη" όπου το σχέδιο των Ειρηνικών επαναστατών παίρνει μια απρόσμενη τροπή. "Το αφεντικό" αναγνωρίζει στο πρόσωπο του Θωμά - Τζο - το γιο του αρχιτέκτονα και ζητάει απ' τον ίδιο το Θωμά να εξαγοράσει τη σιωπή του. Για να μη δημιουργηθεί σκάνδαλο ο Θωμάς αναγκάζεται να υπογράψει μια

συναλλαγματική ζητά όμως προθεσμία για να συγκεντρώσει τα χρήματα.

Ώρα να τεθεί σε εφαρμογή η "Επιχείρηση λευκή αράχνη".

Στο κόλπο μπαίνει ο Χρήστος, ένας δήθεν χασικλής τον οποίο κορόιδεψε παίρνοντας τη δόση του ο Θωμάς.

Γίνεται συναλλαγή και παράλληλα συγκεντρώνονται ενοχοποιητικά στοιχεία με τη λήψη φωτογραφιών και την επίσκεψη αργότερα ενός εκπαιδευμένου σκύλου. Ο Χρήστος φανερώνει το αληθινό του πρόσωπο, είναι αστυνομικός και αναλαμβάνει πλέον δράση η Υπηρεσία Δίωξης ναρκωτικών. Οι Ειρηνικοί επαναστάτες γιορτάζουν την επιτυχή έκβαση της υπόθεσης μ' ένα πάρτυ!

β) Νοηματική ανάλυση

"Κάποιος είπε να παραιτηθούμε, αυτή είναι η σωστή λύση", τόνισε. Αλλά πάλι, θες το φιλότιμο, θες ο εγωισμός της ηλικίας, θες η άγνοια των πραγματικών κινδύνων, δε μας άφηναν να πάμε στην Αστυνομία, να πούμε ότι ξέραμε κι ας έβγαζε αυτή το φίδι από την τρύπα" (σελ. 37)

Μια παρέα παιδιών αποφασίζει να αναλάβει παράτολμη δράση καθώς εισχωρεί σ' ένα κύκλωμα διακίνησης ναρκωτικών. Κατανοούν τα απώτερα και ύπουλα σχέδια των ανθρώπων του μαγαζιού:

"Κάνουν τώρα ανίχνευση του εδάφους στα διάφορα στέκια των νεαρών κι ύστερα θα φτιάξουν το δικό τους στέκι. Θα στήσουν ένα αθώο τάχα μαγαζί με ηλεκτρονικά παιχνίδια και μπιλιάρδα ή έστω μια καφετέρια για να ελέγχουν την κατάσταση" (σελ. 67)

Πράγματι, το ίδιο το "αφεντικό" όπως εξομολογείται στο τέλος πλέον του μυθιστορήματος επιδίωκε: "Θα κάνει, λέει, μια αλυσίδα από τέτοια ωραία στέκια για τη νεολαία, όπου θα ξεσκάνε και θα τη "βρίσκουν" τα νιάτα, "όχι πολιτιστικά κέντρα και αηδίες, που μας γεμίζουν μύγες", έτσι είπε. Η νεολαία θέλει δικούς της τρόπους, τρόπους να τη βρει, κατέληξε" (σελ. 102)

Αναλαμβάνουν δράση εισχωρούν στο κύκλωμα και όταν γίνονται δεκτοί και πιστευτοί απ' τους ανθρώπους του μαγαζιού αντιμετωπίζουν το πρόβλημα:

"Αν αυτά που έχω διαβάσει είναι αληθινά, τότε θα θελήσουν να μας δώσουν κάποιο ψεύτικο ναρκωτικό ή έστω κάποιο μαλακό, όπως λέγεται ναρκωτικό για να δούν πως θ' αντιδράσουμε" (σελ. 73)

Τα πράγματα όχι μόνο περιπλέκονται μα γίνονται εξαιρετικά επικίνδυνα καθώς: "κανένας δεν ήθελε να πάρει την ευθύνη και να πει στους φίλους μας: "Συνεχίστε". Γιατί δεν είναι δύσκολο να δοκιμάσεις. Κάτι άλλο είναι πιο φοβερό: είναι ο κίνδυνος μήπως και συνηθίσεις! Οπότε αρχίζεις και προπονείσαι για λείψανο... Αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση για σένα, γιατί είσαι αιχμάλωτος της μεγάλης "άσπρης αράχνης", που λέγεται ναρκωτικό. Και όλοι ξέρουμε πως ελάχιστοι γλιτώνουν ζωντανοί από τα δίχτυα της.

Ωστόσο, οι φίλοι μας θα ξεπεράσουν τελικώς τον επικίνδυνο αυτό σκόπελο με τη συμβολή του φίλου τους που είναι αστυνομικός. Και όλη η επιχείρηση θα στεφθεί με επιτυχία.

Παρόλο που η πλοκή είναι αντι - ρεαλιστική η ανάγνωση του συγκεκριμένου μυθιστορήματος είναι ευχάριστη και αρκετά διασκεδαστική, καθώς ο συγγραφέας αμβλύνει την ένταση των επικίνδυνων σκηνών με χιουμοριστικές ανάσες. Ανέκδοτα, αυτοσαρκασμοί του ήρωα που αφηγείται την ιστορία, αστείοι διάλογοι, το χιούμορ διαχέεται στο ύφος του μυθιστορήματος.

Διαγράφονται οι ξεχωριστοί χαρακτήρες των ηρώων καθώς και οι χώροι στους οποίους ζουν και κινούνται. Κάθε άτομο της ομάδας των "Ειρηνικών επαναστατών" είναι μοναδικό αυτό κάνει τη συνοχή της ομάδας τόσο δυνατή γιατί μέσα από διαφορετικούς χαρακτήρες κρατιούνται οι σωστές ισορροπίες.

Συνδεδετικό στοιχείο των μελών της ομάδας είναι οι κοινοί στόχοι και τα ιδανικά, η καταπολέμηση των πηγών του κακού με δραστικές ενέργειες.

"Πραγματικά, η πράξη του ν' αναλάβει ένα τέτοιο ρόλο είναι και τολμηρή και σπουδαία. Εγώ προσωπικά χαίρομαι, που τον έχω φίλο. Ανεξάρτητα απ' το αν ο καθένας μας πιστεύει σε διαφορετική ιδεολογία, πρέπει να 'χουμε πάνω απ' όλα τη φιλία και το συμφέρον της ομάδας μας. Μην το ξεχνάμε αυτό. Όλοι για τον καθένα και ο καθένας για όλους".

Όλα τα σημάδια της εφηβικής ηλικίας διαφαίνονται μέσα από τους χαρακτήρες των νεαρών ηρώων, ο αυθορμητισμός, η ενεργητικότητα, η ξεγνοιασιά, η ανάγκη για δημιουργία ονείρων και μελλοντικών σχεδίων. Τα όνειρα για ένα μέλλον όμορφο και αξιοπρεπές. Η αγάπη για τη ζωή, το μίσος για το ψέμα και το θάνατο.

Η περιπέτεια και - κατά κόρον - το διαλογικό μοτίβο του μυθιστορήματος δίνουν αφήγηση, άμεση, παλλόμενη, ζωντανή.

Μέσα από τις πολλές και ευνοϊκές κριτικές που έχουν γραφτεί για το μυθιστόρημα του Αντώνη Δελώνη "Επιχείρηση: Άσπρη Αράχνη" και που όλες έχουν επισημάνει σαν κοινά στοιχεία τη λογοτεχνική ποιότητα, τη σωστή ενημέρωση, τη σύγχρονη γλώσσα και την κοινωνική προσφορά του συγγραφέα στο τραγικό αυτό φαινόμενο των ναρκωτικών στην τελευταία δεκαετία, είναι και η κριτική της στήλης του μηνιαίου περιοδικού "Το σχολείο και το σπίτι" τεύχος 3/1986, που σχολιάζει: "Μια συναρπαστική συνέχεια του πρώτου μυθιστορήματος το "Μεγάλο σχέδιο". Η ίδια συντροφιά παιδιών, που είναι αντιπροσωπευτικοί τύποι της σύγχρονης νεολαίας μπαίνουν στα ίχνη μιας σπείρας ναρκωτικών.

Ο συγγραφέας χειρίζεται ένα καυτό θέμα και καταφέρνει να δώσει μια αποδεκτή κοινωνικά λύση.

Περιπέτεια, γοργή διαλογική ατμόσφαιρα μυστηρίου, μοντέρνα γλώσσα, αναφορά

σε σύγχρονα προβλήματα νεολαίας, χιούμορ και ψυχολογία των νεαρών, είναι μερικά από τα στοιχεία του μυθιστορήματος, το οποίο σίγουρα μπορεί να γίνει αφορμή για επικοδομητική συζήτηση στη σχολική τάξη, πάνω σ' ένα σπουδαίο κοινωνικό πρόβλημα. Αφηγηματική άνεση, ένας λεπτός λυρισμός και μια ενδιαφέρουσα εικονογράφηση είναι στα υπέρ του έργου, το οποίο κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη ως την τελευταία σελίδα. 17

γ) Παιδαγωγική πλευρά

Μέσα από ένα μυθιστόρημα γραμμένο με σύγχρονη γλώσσα, με ζωντανούς διαλόγους και άριστη πλοκή ο συγγραφέας κατορθώνει να περάσει στο αναγνωστικό κοινό φυσικά και αβίαστα το δικό του μήνυμα κατά των ναρκωτικών.

Θέτει στο προσκήνιο της ιστορίας του μια παρέα παιδιών με αρχές, ιδανικά και αξίες που δεν διστάζει να αναλάβει ριψοκίνδυνη δράση με απώτερο σκοπό να προτρέψει τους αναγνώστες να υιοθετήσουν την ίδια συμπεριφορά να μην αδιαφορούν και εφησυχάζονται να είναι ενεργητικοί και υπεύθυνοι.

Τα κυκλώματα είναι επικίνδυνα είναι εξαιρετικά δύσκολο αλλά όχι ακατόρθωτο να συγκρουστεί κανείς μ' αυτά. Επιβάλλεται να εφιστά κανείς την προσοχή για να μην πέσει στα θανάσιμα πλοκάμια των κυκλωμάτων.

Γι' αυτό και είναι απαραίτητη η ενημέρωση γύρω από το ζήτημα αυτό των νεαρών ατόμων: Η ενημέρωση και τα ενήμερα άτομα είναι σε θέση να προσφέρουν όχι μόνο στον εαυτό τους αλλά και στο σύνολο.

δ) Συμπέρασμα

Η επιχείρηση "Άσπρη αράχνη" είναι ριψοκίνδυνη και δύσκολη για να έχει αίσια έκβαση απαιτείται τα άτομα που τη σχεδίασαν να είναι συγκροτημένα, θαραλλέα αλλά και πολύ προσεκτικά, να μην αναζητούν να λύσουν τα προβλήματά τους με τη συνδρομή κάποιας ουσίας. Η επιχείρηση Άσπρη αράχνη είναι δύσκολη όπως δύσκολη είναι κάθε ωραία και ανώτερη "επιχείρηση" που θέτει κανείς για να δώσει ουσία και νόημα στη ζωή του.

Θέμα ανάλογο, με ομάδες νεαρών που εθελοντικά προσφέρουν τις υπηρεσίες του για το καλό του συνόλου πραγματεύεται και η Νίτσα Τζώρτζογλου στο βιβλίο της "Οι στρατιώτες της Χαράς".

Εδώ στη θέση των "ειρηνικών επαναστατών" είναι "οι στρατιώτες της χαράς". Γίνεται νύξη για το ζήτημα των ναρκωτικών, με το οποίο οι στρατιώτες της χαράς δεν είναι διατεθειμένοι να ασχοληθούν, διότι είναι ένα θέμα εξαιρετικά επικίνδυνο.

Ένα κοριτσόπουλο, η Φωτεινή συνέλεξε στο πεζοδρόμιο της καφετέριας δυο μεταχειρισμένες σύριγγες και εξέθεσε τα ευρήματά της, στην ομάδα των παιδιών.

- Τι μας τις κουβάλησες, βρε Φωτεινάκη, αυτές τις βρομιές;

- Για να τις δείτε και να μη λέτε μετά ότι ανακατεύομαι εκεί που δε με σπέρνουν. Για να μη λέει ο κύριος Λαμπάκης να κρατηθούμε μακριά από τα ναρκωτικά! Πως θα κρατηθούμε δηλαδή όταν αυτά μας ζυγώνουν, όταν μπαίνουν στη ζωή μας, όταν μας κυνηγάνε σε κάθε βήμα και μαγαρίζουν τα στέκια που πηγαίνουμε;

- Και τι λογαριάζεις! Να τα βάλουμε μαζί τους; Καλά μας λέει ο κύριος Λαμπάκης, καλά μας συμβουλεύει. Τα ναρκωτικά με το δρόμο που πήραν είναι πάνω από τις δυνάμεις μας. Φτάνει εμείς οι ίδιοι να κρατάμε γερά και να τα κάνουμε πέρα. Να μην αφήνουμε τους πειρασμούς να μας πλησιάζουν..., είπε σοβαρά και λίγο δασκαλίστικα ο Θέμος. (σελ. 32)

Η κ. Τζώρτζογλου σαφώς προσεγγίζει το θέμα ρεαλιστικά σε αντίθεση με τον κ. Δελώνη ο οποίος εκθέτει τους ήρωες του να παίρνουν ενεργά μέρος για να αποκαλύψουν την ύπαρξη κυκλώματος σε μια περιπέτεια δύσκολη για νεανικές καρδιές.

Μήπως όμως δεν χρειάζεται και μια νότα αντιρεαλισμού για να απολαύσουν οι νεαροί αναγνώστες ένα άφθαστο περιπετειώδες μυθιστόρημα και να οδηγηθούν μέσα από την επικράτηση του καλού έναντι του κακού στην κάθαρση, στη λύτρωση;

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

Το ταξίδι που σκοτώνει

ΕΠΙΜΕΛΕΤΗ

ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

4. Το ταξίδι που σκοτώνει

Ταυτότητα βιβλίου

"Το ταξίδι που σκοτώνει"

Μάνος Κοντολέων

Μυθιστόρημα

Μακέτα εξωφύλλου: Μαρία Κωνσταντακάκη

Εκδόσεις: Θ. Καστανιώτη

ΑΘΗΝΑ 1989, σελ. 105

Νεανική Βιβλιοθήκη

Ζωή και Κοινωνία.

α) Συνοπτική παρουσίαση

Ο ήρωας είναι ένα απλό παιδί, γόνος μιας κλασικής μεσοαστικής οικογένειας. Μιας οικογένειας που προσπαθεί να εξασφαλίσει τα εχέγγυα για την ύπαρξή της.

Ο συγγραφέας προσεγγίζει μ' ένα άμεσο και ρεαλιστικό τρόπο την ψυχολογία των σημερινών εφήβων. Μέσα από τις σελίδες του διαφαίνονται τα προβλήματα που απασχολούν τους νέους καθώς και τα πρότυπα που προβάλλονται και καθορίζουν την συμπεριφορά τους. Η περιέργεια, ο μιμητισμός, η ανάγκη να θεωρείται "in" στις παρέες του, άγουν τον ήρωα μας στο δρόμο των ναρκωτικών. Σιγά - σιγά παρασύρεται σ' αυτό το δρόμο νιώθει τη δυσάρεστη θέση του, μα διαστάζει να επικοινωνήσει με οικεία πρόσωπα. Νιώθει πως ίσως είναι μύθος πως δραπετεύει - ξεφεύγει εύκολα απ' το λαβύρινθο των ναρκωτικών τον τόσο τρομακτικό. Ο ήρωας μας εξαναγκάζεται να γίνει "βαποράκι" φτάνει και στο σημείο να κλέβει μόνο και μόνο για να εξασφαλίσει τη δόση του.

Μόλις οι γονείς αντιλαμβάνονται το πρόβλημα του στέκονται δίπλα του, του συμπαρasteκονται. Ο Σωτήρης, ο ξάδερφός του, τον προτρέπει να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα κέντρου αποκατάστασης, του δίνει ελπίδα, διέξοδο και του παρέχει με τη στάση του και το ήθος του, το εναλλακτικό, υγιές πρότυπο ζωής.

β) Νοηματική ανάλυση

Πράγματι, το θέμα το οποίο διαπραγματεύεται ο Κοντολέων θα μπορούσε να είναι ένα πρόβλημα οποιασδήποτε οικογένειας. Αυτό που κάνει το μυθιστόρημα ξεχωριστό και διαφορετικό - μολονότι η πλοκή δεν παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον και το ύφος είναι απλό - είναι πως η ψυχική κατάσταση, οι αγωνίες, οι σκέψεις των ηρώων είναι αυστηρά προσωπικές, μη προσεγγίσιμες, καθορισμένες και ξεκάθαρα διαχωρισμένες μεταξύ τους. Η αδυναμία επικοινωνίας, η απουσία εγγύτητας των μελών της οι-

κογένειας.

- Η μάνα του ανησυχεί, ο πατέρας είναι μάλλον αδιάφορος "Ο μεγάλος, όμως... Να που χνούδισε το πάνω χείλι του... Και πόσα σε συμβαίνουν σ' αυτή την ηλικία! Οι κακές παρέες... Α, η Μαρία Χαλκιαδάκη τρέμει! Και να πεις πως μπορεί να τα κουβεντιάσει με κανέναν όλα αυτά! Ο Σωτήρης ρουφάει τον καφέ του. Αχ, εσείς οι μανάδες! λέει και χώνεται στην εφημερίδα του. Βέβαια, η Μαρία δε ζητάει πολλά από τον άντρα της...

Όμως και με το Στέφανο δε γίνεται να κάνει κουβέντα. Όλο "καλά" και "καλά" είναι και τα λόγια της Μαρίας πάνε στράφι".

- Οι γονείς μετά την απότομη αλλαγή της συμπεριφοράς και της στάσης του παιδιού τους:

"Ναι, φοβόντουσαν το ίδιο τους το παιδί! Υπήρχε κάτι πάνω του που τους τρόμαζε, που τους έκανε να διστάζουν, να προσπαθήσουν, να τον πλησιάσουν. Λες και το άγγιγμα τους θα τον έσπαγε ή θα τον διέλυε. Είναι ποτέ δυνατόν; Λες και ο Στέφανος ήταν φτιαγμένος από γυαλί ή από σύννεφο".

- Η μητέρα κάνει μια προσπάθεια για ουσιαστική επικοινωνία με το γιο της. Όμως ο Στέφανος αρνείται να δεχτεί αυτή την προσέγγιση. Οι γονείς χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα για να τον φέρουν κοντά.

"Οι γονείς του μίλησαν κι αυτός βούλωνε τ' αυτιά του. Τον χάιδεψαν κι αυτός τους έσπρωξε μακριά. Τον μάλωσαν κι αυτός βρόντηξε την εξώπορτα πίσω από την πλάτη. Τον φοβέρισαν κι αυτός μόνο που δεν τους έβρισε.

- Τελικά ανακαλύπτουν την αλήθεια και τάσσονται στο πλάι του, του παραστέκονται. Τον Στέφανο βασανίζουν οι σκέψεις για το μέλλον, ένα μέλλον που προοιωνίζεται ζοφερό, απαισιόδοξο αλλά και - κατά παράδοξο τρόπο - αισιόδοξο.

"Ο Στέφανος φοβάται πως ποτέ δεν πρόκειται να γίνει "κάποιος". Ποιο είναι το ταλέντο του, ποια τάχα είναι τα προσόντα του, έτσι ώστε να μπορεί να ελπίζει σε κάτι τέτοιο; Βέβαια, μπορεί κάτι απ' όλα αυτά να του το χαρίσουν οι σπουδές. Σκέψεις, ερωτήματα, που ταλανίζουν τη ζωή ενός εφήβου".

Στο πάρτυ που ακολουθεί του προσφέρεται ένα περίεργο κοκταίηλ το οποίο και πίνει χωρίς να το πολυσυλλογιστεί.

"Το ταξίδι ανήκει στους τυχερούς!" απάντησε ο Πέτρος και η Νότα άρχισε να μοιράζει τα ποτήρια. Καθώς πρόσφερε ένα στο Στέφανο του χαμογέλασε.

... Όλα όσα γίνονταν είχαν μια άγνωστη γοητεία. Και ένα φόβο. Το ποτήρι είχε μέσα ένα υγρό.

Μα τι ήταν; Κόκα κόλα με κάτι άλλο; Τι; Πως, όμως, να τολμήσει να ρωτήσει;...

Κάτι αισθάνθηκε να κυκλοφορεί μέσα στον εγκέφαλο του. Μα τι σόι παιχνίδι έπαιζαν;

"Μα τι σόι παιχνίδι έπαιζαν;" είχε αναρωτηθεί τότε και αργότερα θα μάθαινε πως ήταν μια λοταρία "Ταξιδιού" και πως "ταξίδι" σημαίνει... Σήμαινε όλ' αυτά που σ' εκείνον είχαν συμβεί, σ' εκείνον και σε άλλους ακόμα.

Τη δεύτερη φορά ήπιανε πάλι από κείνο το νερωμένο αλκοόλ που μέσα του ήταν διαλυμένο κάποιο χάπι -κι εκείνο το απόγευμα όλοι τους πήρανε μέρος στο "Ταξίδι". Την τρίτη φορά - "Σήμερα μια νέα εμπειρία ανήγγειλε ο Πέτρος και τους μοίρασε τσιγάρα, τσιγάρα που ασφαλώς, δεν ήταν σαν κι αυτά που κάπνιζε ο πατέρας του. Κι ακολούθησαν κι άλλες. Και σ' όλες ο Στέφανος υπέκυπτε, υπέκυπτε για να συναντήσει μετά από λίγες ώρες τις τύψεις του, τους φόβους του, τις αγωνίες του.

Στο σχολείο οι βαθμοί δεν τον ξάφνιασαν. Ίσως να περίμενε και χειρότερους.

Στη συνέχεια, προτείνεται στο Στέφανο να κάνει χρήση ηρωίνης "Θα είναι το πιο όμορφο ταξίδι απ' όλα τ' άλλα!" λέει ο Πέτρος.

Εκεί μέσα στην μοναξιά του δωματίου που τον κυκλώνει αισθάνεται την ανάγκη να μιλήσει σε κάποιον να του πει την αλήθεια: "Οι γονείς του μα όχι, δεν τολμούσε να τους μιλήσει γι' αυτό το θέμα... Σκέφτηκε λοιπόν ο Στέφανος να πάει να ζητήσει κάποια βιβλία σχετικά με τα ναρκωτικά" Οι νεοαποκτηθείσες γνώσεις γύρω από το φαινόμενο τον τρομάζουν.

Από το σημείο αυτό κι έπειτα η κατάπτωση είναι συνεχής και αλυσιδωτή. Αναγκάζεται για να εξασφαλίσει τη δόση να γίνει "βαποράκι", κρατάει τσίλιες συνεργώντας με αυτό τον τρόπο στη διάπραξη ληστείας, οδηγείται στην επαιτεία.

Στη συνάντησή του με τον Πέτρο πληροφορείται πως η Νότα πέθανε από υπερβολική δόση!

Ακολουθεί το ίδιο απροειδοποίητα και ο θάνατος του φίλου του, του Στάθη. Ο Στάθης, που θέλει μόνο να γελά και έμαθε τον "τρόπο", κάνει τη μοιραία δόση την ημέρα των γενεθλίων του.

Από κει και έπειτα ο Στέφανος με την παραίνεση και των δικών του αγαπημένων προσώπων αποφασίζει να πάει σε κάποιο κέντρο απεξάρτησης.

- Ναι αγόρι μου, έλα να προσπαθήσουμε ξανά! γονατίζει η Μαρία.

- Πως μπορώ; Δεν μπορώ!

Υπάρχουν μέρη ειδικά... Τα ξέρεις! λέει ο Σωκράτης.

Όχι δεν θέλω! Φωνάζει ο Στέφανος. Φοβάμαι! Χαμηλώνει τη φωνή του φοβάμαι...".

"Τότε μόνος σου! επεμβαίνει ο πατέρας. Κι εμείς μαζί σου!

Ναι όλοι μαζί! κουνάει το κεφάλι η Μαρία.

Όλοι! λέει και ο Αλέξανδρος.

Ο Στέφανος σηκώνει τα μάτια πάνω στον αδερφό του Ναι! λέει. Ναι!

Ο Σωκράτης, ο ξάδερφος του Στέφανου, είναι ένα υγιές πρότυπο για τον Στέφανο,

που τόσο επιπόλαια έθεσε την ζωή, την ύπαρξη του σε θανάσιμο κίνδυνο.

Μιλάει στο Στέφανο για ταξίδια που χαρίζουν τη ζωή και του προτείνει εναλλακτικούς δρόμους.

"Γιατί δε μου μιλούσες; λέει ο Σωκράτης.

Θα προσπαθούσα να σε πείσω πως ό,τι βρήκες σ' αυτό το δρόμο υπήρχε και σε κάποιους άλλους. Κι αυτοί οι άλλοι, θα μπορούσα, ξέρεις να σε πείσω! - αυτοί οι άλλοι έχουν τα ίδια αποτελέσματα, χωρίς ν' απαιτούν τα ίδια νομίσματα"...

Θα σου μιλούσα ας πούμε, για το δρόμο της τέχνης ή για το δρόμο της επιστήμης. Για το δρόμο της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο. Γι' αυτόν που σε στέλνει στη γνήσια πολιτικοποίηση. Θα σου έδειχνα το δρόμο του "έρωτα"...

Όλ' αυτά θα σ' τα έδειχνα γιατί υπάρχουν. Υπάρχουν καταλαβαίνεις τι εννοώ, Στέφανε; Ενώ ο δικός σου ο δρόμος είναι ο δρόμος της εξαφάνισης, της ψευτιάς. Εγώ θα σου μιλούσα για ταξίδια που χαρίζουν ζωή. Το δικό σου είναι ένα ταξίδι που σκοτώνει. Στέφανε, θα σε μάθαινα να είσαι ελεύθερος. Τώρα είσαι ακόμα δούλος!".

Ο Πέτρος, ο υποκινητής, ο μυστής του Στέφανου στη χώρα των ψευδαισθήσεων, πεθαίνει. Ο Στέφανος παραβρίσκεται στην κηδεία του. Εκεί συνομιλεί με την αδερφή του Πέτρου: "Η βροχή μόλις σταμάτησε. Θες να περπατήσουμε προς τα 'κει που βγαίνει το ουράνιο τόξο;" - ήταν η πρότασή της.

γ) Παιδαγωγική πλευρά

Ο συγγραφέας μας γράφει για ένα "ταξίδι που σκοτώνει" ένα ταξίδι που δεν θα έκανε ποτέ ο ήρωας αν ήταν σε θέση να καταλάβει πως δεν καταφεύγει κανείς σ' επικίνδυνες ενέργειες και δεν κάνει "ταξίδια" με άγνωστες σ' αυτόν συνέπειες απλά και μόνο για να γίνει μέλος μιας ομάδας.

Μέσα από ξεχωριστά ψυχογραφήματα των ηρώων που εγγίζουν τα όρια του εσωτερικού μονολόγου γίνεται φανερό στους νεαρούς αναγνώστες πως δεν οφελεί η αυτοαπομόνωση πολλές φορές οδηγεί στην αυτοκαταστροφή και δεν χρειάζεται να εισχωρεί κάποιος σε ομάδες νεαρών στις οποίες ουσιαστικά δεν ανήκει, χρειάζεται να είναι ο εαυτός του και πολύ προσεκτικός στις ενέργειές του. ποτέ δεν πρέπει να ενεργεί κάποιος βάση της περιέργειας και της επιπολαιότητάς του διότι οδηγείται σε ενέργειες με απρόβλεπτες συνέπειες, πληρώνει ένα ακριβό τίμημα.

Οι γονείς του ήρωα στέκονται αρωγοί και βοηθούν τον ήρωα να ξεπεράσει το πρόβλημα. Υπάρχει ελπίδα, υπάρχει διέξοδος λύση, απαιτεί όμως κατάθεση ψυχής εκ μέρους του ήρωα και απόφαση για ουσιαστική αναγέννηση.

δ) Συμπεράσματα

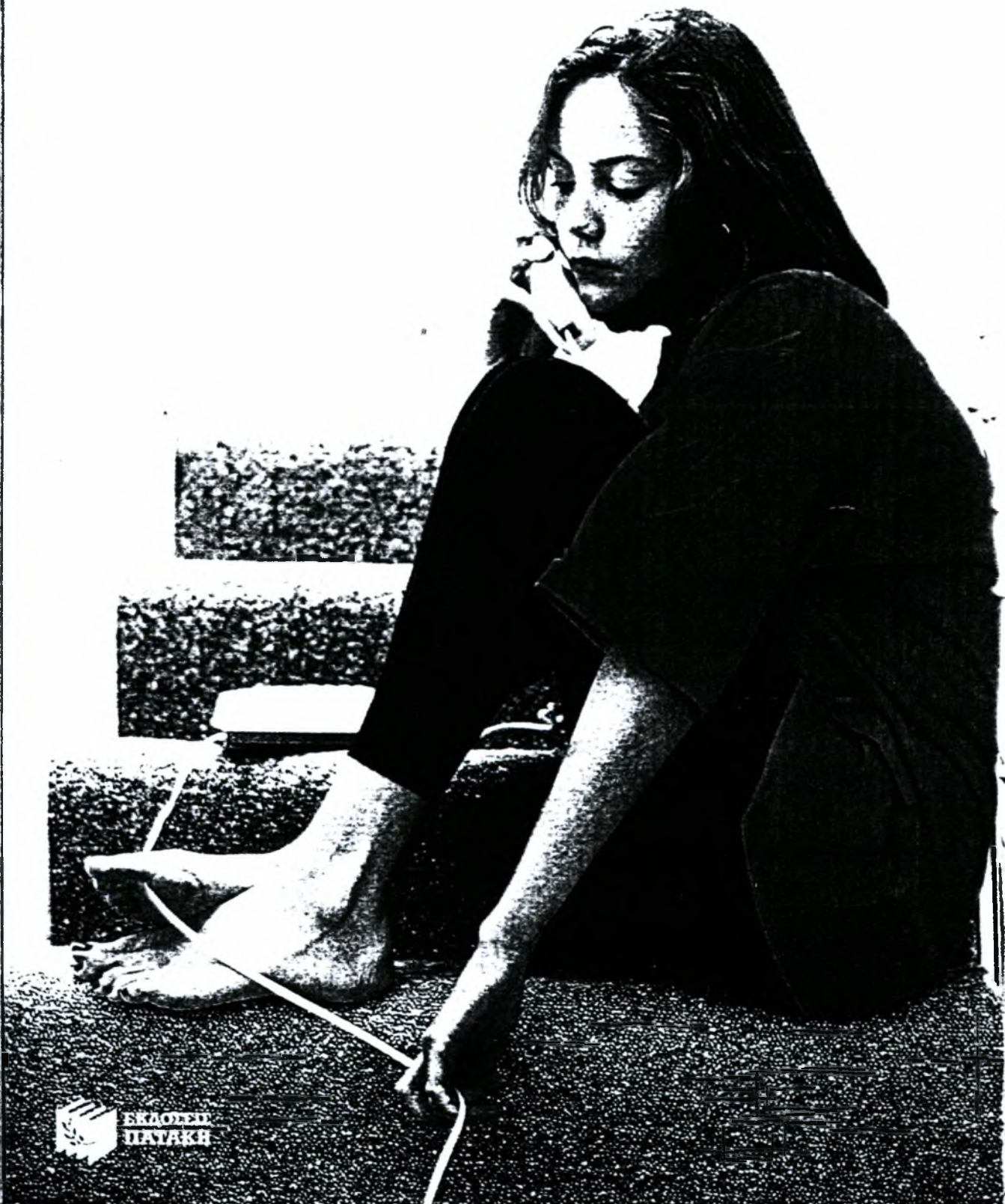
Στη ζωή χρειάζεται να πάρει κάθε άνθρωπος πολλούς δρόμους και να κάνει πολλά ταξίδια. Υπάρχουν άνθρωποι που επιλέγουν τους δύσκολους και κακοτράχαλους προσδωκόντας να οδηγηθούν σ' ένα ωραίο τέρμα και υπάρχουν άνθρωποι που έλκονται από δρόμους που έχουν την φωτεινότητα, την απατηλή μορφή, την εικόνα της ψευδαίσθησης από δρόμους σαν το ουράνιο τόξο που εμφανίζονται και παρέρχονται μαγικά οδηγώντας σ' ένα τρομακτικό άγνωστο.

Απλά και ρεαλιστικά ο συγγραφέας μέσω της μεταστροφής ενός παιδιού που λοξοδρόμησε δηλώνει πως υπάρχουν άλλοι ανοικτοί δρόμοι για κάθε νεαρό άτομο, δρόμοι της επιστήμης, της τέχνης, της προσφοράς, του έρωτα και αυτούς πρέπει να επιλέξει.

συγχρονη λογοτεχνια
για παιδια και για νεους

Λίτσα Ψαραύτη
επικίνδυνα παιχνίδια

5. Επικίνδυνα παιχνίδια

Ταυτότητα βιβλίου

Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

Συλλογή Κύκνοι - 39

Λίτσα Ψαραύτη

"Επικίνδυνα παιχνίδια"

Εξώφυλλο: Μαρία Κωνσταντακάκη

Εκδόσεις Πατάκη

Πρώτη έκδοση, ΑΘΗΝΑ. Απρίλιος 1999

Σελ. 146

α) Συνοπτική παρουσίαση

Μ' έναν πρόλογο γεμάτο ένταση, με μια αποτυχημένη απόπειρα ληστείας που έγινε κάτω από την πίεση της ανάγκης για την προμήθεια δόσης ναρκωτικού, η συγγραφέας προϋδεάζει το αναγνωστικό κοινό για το πως ένα νεαρό κορίτσι φτάνει σ' αυτό το σημείο κατάρπτωσης.

Αμέσως μετά η διένεξη γιαγιάς και μητέρας υποδηλώνει την υπάρχουσα οικογενειακή κατάσταση που σημαδεύεται από τη φυγή του πατέρα, όταν χάνει τη δουλειά του. Οι φίλες της Μαρίας, τα σημαντικά πρόσωπα της ζωής της έπειτα από την οικογένεια της, σκιαγραφούνται οι ίδιες καθώς και το περιβάλλον στο οποίο ζουν και κινούνται. Ο Μάρκος το ίνδαλμα του σχολείου, μέλος συγκροτήματος, τις καλεί στο πάρτυ που κάνει εκεί γίνεται χρήση χασίς. Η Μαρία και η φίλη της η Αλέκα καπνίζουν χασίς· η κατάσταση αυτή συνεχίζεται και στην κατάληψη του σχολείου.

Η Βιβή, η φίλη της αντιδρά. Η Μαρία γίνεται μάρτυρας συναλλαγής ναρκωτικών. Από τότε αρχίζει ο Γολγοθάς της. Αρχίζει με πλάγιους τρόπους να ζητά δανεικά, να δίνει τα χρυσαφικά της, να πέφτει η επίδοσή της στο σχολείο. Αυτό το γεγονός επισημαίνεται από τη διευθύντρια αλλά δεν λαμβάνεται υπόψη από την οικογένειά της. Η Μαρία οδηγείται στην επαιτεία, συλλέγει λουλούδια απ' το νεκροταφείο. Η γιαγιά της αρχίζει να υποσιάζεται από τη στάση της. Πιέζεται για να εξασφαλίσει τη δόση της, να κλέψει ένα περίπτερο, ακολουθεί η αποτυχημένη απόπειρα κλοπής ενός γιλέκου. Σε μια εκδρομή της στην Πάρο συνδυάζει ναρκωτικά και οινόπνευμα σ' ένα επικίνδυνο κοκταίηλ. Πάνω στην προσπάθεια να κλέψουν ένα συμμαθητή τους συλλαμβάνεται η Μαρία. Για να βοηθήσει τη φίλη της να συνέλθει από μια κρίση λόγω συνδυασμού ουσιών η Μαρία την ακολουθεί σε μια βόλτα με το αυτοκίνητο, το οποίο οδηγεί ο Μάρκος.

Μετά από μια φοβερή σύγκρουση η Αλέκα χάνει το πόδι της, ενώ η Μαρία τη γλιτώνει με κατάγματα. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες η οικογένεια σμίγει με την επιστρο-

φή του πατέρα. Τέλος, η Μαρία ανοίγει την ψυχή της σε μια Ψυχολόγο που τη βοηθάει ν' αποτινάξει το ζυγό των ναρκωτικών.

β) Νοηματική ανάλυση

Επικίνδυνα παιχνίδια είναι ο τίτλος του βιβλίου. Ο όρος "επικίνδυνα" υποδηλώνει τον κίνδυνο, την απειλή για τη ζωή και την ύπαρξη ενός χρήστη ναρκωτικών και ο όρος παιχνίδια ταιριάζει στο νεαρό της ηλικίας της έφηβης που κατέφυγε σ' αυτά προς τέρψη και αναζήτηση τεχνητών παραδείσων.

Είναι ένα μυθιστόρημα που κατά την ανάγνωση και την συνταύτιση με τους ήρωες δεν σταματά κανείς να αισθάνεται τρυφερότητα για τα νεαρά θύματα και μια συγκίνηση έντονη στο τέλος του έργου. Η συγγραφέας ξέρει να δημιουργεί ένα τέτοιου είδους γλυκό και συναισθηματικό κλίμα, έχει την ικανότητα να παρουσιάζει τους ήρωες τόσο ζωντανούς και ανθρώπινους που είναι σχεδόν αδύνατο να μη συμπάσχεις μαζί τους. Γίνονται αποδεκτοί με όλα τους τα ελαττώματα. Τα νεανικά προβλήματα που περιγράφει είναι τόσο απτά σε μας που θεωρεί κανείς πως αντλήθηκαν από τις σελίδες του ημερήσιου τύπου.

Δημιουργείται η αίσθηση του ιλίγγου καθώς συναισθάνεται κανείς τον βαθμιαίο ξεπεσμό από την αξιοποίητη πράξη σε μια άλλη ενός παιδιού αδύναμου. Πρόκειται για ένα παιδί ευάλωτου που δεν είναι σε θέση να σταθεί στα πόδια του να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα και να αντιδράσει απέναντι στη δίνη που δημιουργείται και το παρασέρνει όλο και πιο χαμηλά.

Η μάνα μετά τη φυγή του πατέρα αναλαμβάνει ένα δύσκολο, σκληρό ρόλο. Αναγκάζεται να γίνει μάνα και πατέρας τώρα. Αφοσιώνεται στη δουλειά για να καλύψει τις οικονομικές ανάγκες, ενώ δε δίνει την ίδια βαρύτητα για την κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών του παιδιού της. Έχει τυφλή εμπιστοσύνη στην κόρη της παρόλο που αντικρύζει την αλλαγή στη στάση και τη συμπεριφορά της. Βλέπει ότι της λείπουν πολύτιμα αντικείμενα, αλλά δεν υποψιάζεται.

Δεν αντιδρά ακόμη και όταν η γιαγιά της Μαρίας, η μάνα της, την προειδοποιεί και της επισημαίνει τον κίνδυνο πως η Μαρία ίσως έχει μπλεχθεί σε παράνομα κυκλώματα.

Ο πατέρας, φυγός και ανύπαρκτος αυτή την κρίσιμη περίοδο, κάνει αισθητή την ύπαρξή του με την αποστολή μιας κάρτας· και σε κάποια στιγμή εμφανίζεται και εξαφανίζεται σαν φάντασμα. Κάνει όμως αισθητή την παρουσία του στο τέλος του μυθιστορήματος όταν αναφέρει σε όλους την επαγγελματική του άνοδο και προτείνει μια νέα αρχή ζωής.

Τόσο ο πατέρας, όσο και η μητέρα, μέσα σ' ένα κλίμα φορτισμένο συναισθηματικά, στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου, κάνουν απολογισμό των ευθυνών τους και παραδέχονται τα λάθη τους. Συνασπίζονται, ενώνονται για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα

εξάρτησης του παιδιού τους και διαφαίνεται πως είναι σε θέση να κάνουν όλες τις απαιτούμενες προσπάθειες για να σβήσουν απ' το μυαλό, το σώμα και την ψυχή της Μαρίας τα μελανά σημάδια ενός πολυτάραχου παρελθόντος.

Η γιαγιά φροντίζει και αγαπά την εγγονή της κι είναι το μόνο πρόσωπο στο σπίτι που συναισθάνεται πως "η Μαρία φωνάζει βοήθεια κι εμείς δεν την ακούμε... αλήθεια πόσο καιρό έχεις να καθήσεις μαζί της, να σε νιώσει κοντά της, να μιλήσετε, να σου ανοίξει την καρδιά της;" (σελ. 78)

Προσέχει την αλλαγή συμπεριφοράς της εγγονής της καθώς της ζητά συνεχώς χρήματα και κάποιες φορές της λείπουν μερικά. Προσέχω πως με τα λεφτά για το "επίδομα Βιβλιοθήκης" δεν αγοράζει βιβλία.

Η Βιβή, η φίλη της, το μόνο υγιές πρότυπο που της αντιπροτείνει με λογικά επιχειρήματα τη ζωή και όχι το θάνατο δυστυχώς δεν ασκεί πάνω της την προσδοκώμενη επιρροή. Η ίδια η Μαρία ομολογεί:

"Η Βιβή δεν θέλει ν' ακούσει κουβέντα για "χόρτο". Όσες φορές προσπάθησε ο Μάρκος να της δώσει να δοκιμάσει, η φιλενάδα μου ήταν βράχος: Να λείπει το βύσσινο... Μπορώ να τη "βρίσκω" αλλιώς... Θέλω το μυαλό μου καθαρό για να χαίρομαι τις απλές χαρές!

- Παίζεις επικίνδυνα παιχνίδια, Μαρία! Θα το φας το κεφάλι σου μ' αυτά που κάνεις. (σελ. 53)

- Το ξέρω ότι η ζωή δεν είναι πάντα ρόδινη. Υπάρχουν, όμως ομορφιές για όσους θέλουν να τις δουν. Αξίζει να ζει κανείς για χίλιους λόγους, για να βλέπεις τον ήλιο και τη θάλασσα, να μυρίζεις ένα λουλούδι, να ερωτεύεσαι και να ονειρεύεσαι, ν' αγωνίζεσαι και να κερδίζεις..." (σελ. 54)

Μέσα από την κόντρα, τη διένεξη Βιβής και Μαρίας υγιούς και συγκροτημένης προσωπικότητας και ανώριμης και ευάλωτης κοπέλας που παίρνει επιπόλαιες αποφάσεις και παίζει επικίνδυνα παιχνίδια στοιχηματίζοντας την ίδια της την ύπαρξη. Φανερώνονται οι μεγαλύτερες αλήθειες και τα ξεκάθαρα μηνύματα κατά της λήψης εξαρτησιογόνων ουσιών. Εδώ η Βιβή επισημαίνει τους κινδύνους:

"Τους βλέπεις αυτούς αν συνεχίσεις το "χόρτο", έτσι θα καταντήσεις. Με μάτια σβησμένα, μυαλό άδειο και νεύρα ξεχαρβαλωμένα.

- Ρε Βιβή σταμάτα τη διάλεξη! Ξέρω τι κάνω! Μπορώ να κόψω το "χόρτο" ό,τι ώρα θέλω. Αυτά που λες συμβαίνουν σε άτομα χωρίς θέληση και μ' αδύνατο χαρακτήρα. (σελ. 60)

Όπου η Μαρία κλασικά δεν αντικρύζει την πραγματικότητα και αποποιείται την τωρινή της κατάσταση.

Δεν τελείωσα ακόμα, Μαρία... Αν κάποιος χρειάζεται να ξεφύγει λίγο απ' την πραγματικότητα, αυτή είμαι εγώ. Η μάνα μου δουλεύει από νύχτα σε νύχτα σ' ένα άθλιο πε-

ριβάλλον, αλλάζει κάθε βράδυ ορούς και ξεσκατίζει γέρους κι αρρώστους! Σφίγγεται η καρδιά μου κάθε φορά που το σκέφτομαι. Τις νύχτες βλέπω επιάλτες. Τη μαμά μου ν' αρρωσταίνει από κάποιο φοβερό μικρόβιο και να πεθαίνει... Τί θ' απογίνω εγώ αν πάθει τίποτα; Δεν έχω κανέναν στον κόσμο! Ώρες ώρες νιώθω τρομερή ανασφάλεια, φοβάμαι, μου 'ρχεται τρέλα. Κι όμως, ποτέ δε ζήτησα την εύκολη παρηγοριά. Τα χάπια και το "χόρτο", δε σου λύνουν τα προβλήματα. Η επιστροφή από το τριπάκι είναι πάντα οδυνηρή. Τα βρίσκεις να είναι όλα πάλι κακά, ψυχρά κι ανάποδα, χώρια που πρέπει να σκεφτείς πως θα εξασφαλίσεις την επόμενη δόση σου.

Σφίγγω λοιπόν τα δόντια και λέω: "Βιβή, αρκετές είναι οι μικροχαρές που σου δίνει η ζωή... Κάνε κουράγιο να τελειώσεις τις σπουδές σου, να βρεις μια δουλειά, να ξεκουράσεις και τη μαμά σου! Θα 'ρθουν και οι μεγάλες χαρές, είναι σπουδαίο να κάνεις όνειρα και να ελπίζεις!" Η ίδια η ζωή είναι ναρκωτικό, πιο όμορφο και δυνατό από τα σκατοπράματα που καταπίνεις! (σελ. 75-76)

- ...Πόσο καιρό θα ζεις μέσα στην κατασκευασμένη ευτυχία και στη ψευτιά, ως πότε θα κοροϊδεύεις τον εαυτό σου, τους δικούς σου κι όλους εμάς που σ' αγαπάμε; (σελ. 76)

Η Μαρία η ηρωίδα τώρα είναι ένα ένα παιδί που νιώθει την ανάγκη να ξεφύγει απ' την πραγματικότητα αισθάνεται τον κλοιό των προβλημάτων να σφίγγει απειλητικά γύρω της. Αρχικά, κάνει χρήση ηρεμιστικών χαπιών για να δει μπαμπακένια σύννεφα να διώχνουν όσα επιθυμεί να ξεχάσει.

Ακολουθεί το παράδειγμα του πατέρα της. "Μερικοί άνθρωποι, όταν τους ζώνουν οι δυσκολίες και τα προβλήματα, λυγίζουν, βρίσκουν σαν λύση τη φυγή" (σελ. 28)

Αναζητά τη δική της ταυτότητα και τη βρίσκει στη παρέα των ομηλικών της: "Από τη μια μέρα στην άλλη απόχτησα καινούρια ταυτότητα, έγινα "κάποια" ξεχώρισα από το μπουλούκι, μπορώ ν' ανήκω σε μια ομάδα, να μοιράζομαι εμπειρίες, να παίρνω δύναμη, να υπάρχω. Νιώθω σαν να έχω μια "δεύτερη οικογένεια". (σελ. 45-46)

Μέσα στα πλαίσια αυτής της παρέας θα παρασυρθεί και θα καπνίσει "χόρτο".

- Δεν έχω καπνίσει ποτέ μου, καταφέρνω να ψελίσσω.

- Καιρός είναι ν' αρχίσεις! γελάει η Μαντώ.

- Φέρτε λίγη Φαρι Λακτέ για το νήπιο! μου πετάει ο Γεράσιμος, το πειραχτήρι της παρέας.

Όλοι γελάνε. Ο Μάρκος έρχεται κοντά μου, η Μαντώ του κάνει τόπο να καθίσει. Περνάει το χέρι του στους ώμους μου, η φωνή του φίθυρος στ' αυτιά μου.

- Δε βαρέθηκες τη μιζέρια και την ασκήμια που μας πνίγει καθημερινά; Δε θέλεις να νιώσεις κάτι καινούριο, δυνατό, πρωτόγνωρο; Έλα να φύγουμε από τον κόσμο που δε μας αρέσει, ν' αποδείξουμε στον εαυτό μας ότι μεγαλώσαμε και είμαστε ανεξάρτητοι. Θα τα δούμε όλα αλλιώς, θα μοιραστούμε το ίδιο όνειρο... Θα χαλαρώσουμε, κι ό-

λα θα γίνουν όμορφα και λαμπερά...".

Το βλέμμα του Μάρκου, η φωνή του με υπνωτίζουν και το χέρι του που μ' αγκαλιάζει διώχνει τα τελευταία ίχνη αντίστασης. (σελ. 49)

Από 'κει και έπειτα η Μαρία παρά τις μικρές αντιστάσεις που προβάλλει γίνεται υποχείριο και πειθήνιο όργανο στα χέρια ενός αδίστακτου νεαρού εμπόρου, του Μάρκου και η μια αξιόποινη και μεμπτή πράξη ακολουθεί την άλλη.

Μόλις συλλαμβάνεται μετά την αποτυχημένη προσπάθεια να κλέψει έναν συμμαθητή της, αναζητεί διέξοδο στα βιβλία:

"Για να μη μου στρίψει, ζητάω από τη μαμά μου να μου φέρει βιβλία. Πέφτω στο διάβασμα με τα μούτρα. Όση ώρα είμαι χωμένη στις σελίδες τους η καρδιά μου γαληνεύει. Δεν ακούω χάχανα και προστυχιές, δε βλέπω πρόσωπα φτιασιδωμένα, δε μυρίζω φτηνά αρώματα. Οι ηρωίδες των βιβλίων είναι κορίτσια χαρούμενα και ξένοιαστα, γελούν, τραγουδούν, χορεύουν. Περπατώ μαζί τους σ' ανθισμένους κήπους. ταξιδεύω σε γαλάζιες θάλασσες, ακούω όμορφες μουσικές. Ημερεύω... (σελ. 123-124)

Μετά το δυστύχημα, τον ακρωτηριασμό του ποδιού της Αλέκας, της φίλης της, η Μαρία σιγά - σιγά δείχνει πρόθυμη να απεξαρτητοποιηθεί σωματικά και ψυχικά από την ανάγκη λήψης ουσιών.

Η Αλέκα μετά το τραγικό ατύχημα και τον ακρωτηριασμό του ποδιού της, που αυτό επέφερε. Αποφασίζει: "ούτε ν' ακούσω πια για χάπια και "χόρτο". Έχω γίνει άλλος άνθρωπος. Έπρεπε να πάω πρώτα στην κόλαση για να βάλω μυαλό και να δω με καινούρια μάτια τη ζωή. Έχω δύσκολο δρόμο μπροστά μου". (σελ. 140)

γ) Παιδαγωγική πλευρά

Στο μυθιστόρημα της αυτό η Λίτσα Ψαραύτη παρουσιάζει πως ένα νεαρό άτομο ευάλωτο λόγω της φυγής του πατέρα ασυλλόγιστα συμμετέχει στα "επικίνδυνα παιχνίδια" της "in" παρέας, στους κόλπους της οποίας επιθυμεί να εισχωρήσει. Η λήψη ναρκωτικών ουσιών είναι άραγε η σωστή διέξοδος, η λύση στο οικογενειακό της δράμα, η σωστή επιλογή για να θεωρηθεί κάποιος "μοντέρνος";

Κατηγορηματικά, ΟΧΙ.

Είναι η απαρχή σοβαρότερων προβλημάτων που θέτουν σε κίνδυνο (την) υγεία, αξιοπρέπεια, προσωπικότητα. Αποσυντονίζουν και επιβαρύνουν την ήδη βεβαρυμένη οικογενειακή κατάσταση. Αυτό το μήνυμα, αυτήν την αλήθεια περνά με μια ασύγκριτη αμεσότητα η συγγραφέας. Και μ' αυτό της, το σύγγραμμα βοηθά τα παιδιά να αντιμετωπίζουν ή θα αντιμετωπίσουν μια παρόμοια κατάσταση ν' αποφύγουν την παγίδα των ναρκωτικών. Η φυγή στα ναρκωτικά ισοδυναμεί με μια θανατική καταδίκη που παραμένει με ανοιχτή χρονολογία.

δ) Συμπέρασμα

Τα "επικίνδυνα παιχνίδια" είναι παιχνίδια που φλερτάρουν με το θάνατο. Η ζωή είναι το κύριο μέλημα των νεαρών υπάρξεων μια που οι νέοι είναι φορείς ζωής. Οι νέοι πρέπει να ενεργούν με θάρρος, υπομονή - επιμονή, ψυχραιμία και να δρουν λογικά και υπεύθυνα για να αντιμετωπίζουν ή ν' αμβλύνουν τις δύσκολες καταστάσεις που κάθε φορά παρουσιάζονται. Όλα τα προβλήματα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα ξεπεραστούν. Η λήψη κάποιας "θαυματουργής" ουσίας όχι μόνο θα διορθώσει μια κατάσταση αλλά θα πολλαπλασιάσει τα προβλήματα και θα οδηγήσει στο θάνατο.

6. Η χώρα χωρίς γάτες

Ταυτότητα βιβλίου

"Η χώρα χωρίς γάτες"

Ευγένιος Τριβιζας

Ιστορίες από το νησί των Πυροτεχνημάτων

Εικονογράφηση: Ν. Μαρουλάκη

Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

Σελ. 41

α) Συνοπτική παρουσίαση

Ζούσε κάποτε ένα ποντίκι που δεν άντεχε να το κυνηγούν οι γάτες γι' αυτό και επισκέφθηκε ένα γιατρό για να το βοηθήσει στο πρόβλημα που αντιμετώπιζε!

Ο γιατρός του ανέφερε πως δεν υπάρχει γιατρικό και πως είναι φυσικό για ένα ποντίκι να νιώθει φρίκη και αγωνία όταν μια γάτα το διώκει, το κυνηγά και του συνέστησε να πάει στη "Χώρα χωρίς γάτες".

Το ποντίκι μετά από ένα μακρύ ταξίδι φθάνει στη "Χώρα χωρίς γάτες" όμως με τρόμο διαπιστώνει πως η χώρα εκείνη είναι γεμάτη από κινδύνους καθώς υπάρχουν φάκες διάσπαρτες στο έδαφος της.

Για μία ακόμη φορά το ποντίκι ζητά τη συνδρομή ενός ειδικού, ενός ακόμη γιατρού και ακολουθεί τη συμβουλή του που εκείνος του δίνει. Πηγαίνει να εγκατασταθεί στη "Χώρα χωρίς γάτες και χωρίς φάκες".

Στη χώρα με τα δυο υπέροχα χωρίς, το ποντίκι απολαμβάνει από τη μια τον πλούτο και την ευμάρεια των αγαθών που του προσφέρονται γίνεται νωθρό εφόσον του λείπει η κίνηση και παχουλό από την άλλη όμως αισθάνεται πλήξη και ανία. Αυτόβουλα πλέον αποφασίζει να πάει να ζήσει στη Γατοφακο - φακογατό χώρα. Σε μια χώρα όπου σίγουρα δεν θα απουσίαζαν οι έντονες συγκινήσεις, η περιπέτεια, ο κίνδυνος, δεν θα απουσίαζαν σημαντικά στοιχεία που εμπλέκονται στην "περιπέτεια" της ζωής.

β) Νοηματική προσέγγιση

"Η χώρα χωρίς γάτες" είναι ένα αλληγορικό παραμύθι, ένα σημαντικό παραμύθι πρόληψης που έχει γραφεί από ένα κορυφαίο συγγραφέα σε έμμετρο λόγο.

Απευθύνεται κυρίως σε παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Πρόκειται για ένα παραμύθι προσεγμένο από κάθε άποψη. Είναι δηλαδή γραμμένο με ευχάριστο και έξυπνο τρόπο. Ο συγγραφέας παίζει εύστοχα με τη γλώσσα και επαναλαμβάνει κάποια σημεία προφανώς για να γίνουν κατανοητά τα μηνύματα που επιθυμεί να περάσει.

Το μήνυμα που προσλαμβάνει ο νεαρός αναγνώστης είναι πως στη ζωή υπάρχει μια νομοτελειακή τάξη πραγμάτων, υπάρχουν σταθερές που πάντα θα διαιωνίζονται. Πάντοτε στην περίπτωση μας οι γάτες θα διώκουν τα ποντίκια για να προσλάβουν την τροφή τους, αναλογικά και οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν σωρεία προβλημάτων κατά τη διάρκεια του βίου τους. Τα προβλήματα τους δεν λύνονται με τη φυγή και ειδικά με τη χρήση - λήψη κάποιας ουσίας ακόμη και η εγκατάσταση στη "Χώρα χωρίς γάτες" δεν αποτελεί λύση των προβλημάτων.

"Δυστυχώς
δεν υπάρχει γιατρικό
για τα συμπτώματά σου,
την τρεμούλα της ουράς σου,
τη φοβία και τη σκοτοδίνη!
Η ασπιρίνη το πρόβλημά σου
δεν το λύνει
αν σου κάνω ενέσεις
θα πονέσεις!

Και ακόμη δηλώνεται πως είναι φυσικό, το να νιώθει κανείς φόβο, φρίκη και αγωνία όταν ο κίνδυνος караδοκεί ή όταν τα προβλήματα που παρουσιάζονται είναι μεγάλα ή φαντάζουν αξεπέραστα.

"Είναι φυσικό, βλέπεις,
για ένα ποντίκι
να νιώθει αγωνία
όταν η γάτα το στριμώνχει
στης κουζίνας τη γωνία"...
Είναι φυσικό, βλέπεις,
για ένα ποντίκι
να φοβάται ότι κάποια φάκα
θα το πιάσει
και τη ζωούλα του θα χάσει".

Και καταλήγει:

"Είναι φυσικό για ένα ποντίκι
να αισθάνεται ανία
άμα δεν υπάρχουν γάτες
να το κυνηγάνε με μανία
να μη νιώθει καμιά συγκίνηση
και να παχαίνει υπερβολικά
επειδή του λείπει η κίνηση!

γ) Παιδαγωγική πλευρά

Μέσα απ' το συγκεκριμένο παραμύθι ο συγγραφέας αφηγείται να διαφανεί με μοναδικό τρόπο πως δεν υπάρχουν "τέλειοι χώροι".

Όσο και να προσπαθεί κάποιος δεν είναι σε θέση να δημιουργήσει ένα τέλειο χώρο, γιατί δεν υφίσταται στην πραγματικότητα. Δεν υπάρχει τέλεια ευτυχία ούτε άτομα που να είναι πάντοτε ευτυχισμένα.

Όταν κανείς εμμένει και αναζητά μαγικούς, ιδανικούς τόπους για να ξεφύγει δε σκέφτεται λογικά παρά ανεδαφικά και ουτοπικά.

Το μόνο θετικό που μπορεί να προσφέρει κάποιος σ' αυτό τον κόσμο είναι να επιδιώξει να γνωρίσει σε βάθος τον εαυτό του για να είναι σε θέση να τον κάνει καλύτερο.

Την αλήθεια αυτή κατανοεί στο τέλος και ο ήρωας του παραμυθιού και επιλέγει την επιστροφή στην λογική, στην πραγματικότητα με αυξημένη διάθεση για δράση, για αγώνα, για ζωή πάνω απ' όλα.

δ) Συμπέρασμα

Με το δικό του μοναδικό συγγραφικό τρόπο και το ιδιαίτερο ύφος του ο Τριβιζας δηλώνει στους μικρούς αναγνώστες του να μην αναζητούν ιδανικούς χώρους διότι δεν υπάρχουν. Ο προικισμένος αυτός συγγραφέας τονίζει πως το να αναζητά ένα ποντίκι τη "Χώρα χωρίς γάτες" είναι αφ' εαυτού της μια παράλογη αναζήτηση.

Γενικά Συμπεράσματα

Τα βιβλία της παιδικής λογοτεχνίας που αναλύθηκαν προσφέρουν μέσα από τις σελίδες τους άλλα περισσότερο χιούμορ και άλλα περισσότερη πλοκή και περιπέτεια. Όλα, όμως οδηγούν τους νεαρούς αναγνώστες στην κάθαρση και μεταφέρουν ολοκάθαρα το μήνυμα: όχι στα ναρκωτικά ναι στη ζωή!

Κοινά σημεία πλοκής παρατηρεί κανείς στο "Ταξίδι που σκοτώνει" του Κοντολέων και "Τα Επικίνδυνα παιχνίδια" της Λίτσας Ψαραύτη και στα δυο δηλώνεται η αδυναμία επικοινωνίας των μελών της οικογένειας μεταξύ τους. Στο πρώτο βιβλίο ο πατέρας αδιαφορεί, στο δεύτερο απουσιάζει τελείως η πατρική μέριμνα.

Σχεδόν σε όλα τα βιβλία, συνελύονται στις ζωές των ηρώων ένα ή περισσότερα δραματικά γεγονότα - αφορμήσεις - για να πάρει το άτομο την απόφαση να ξεφύγει από τον εφιαλτικό λαβύρινθο των ναρκωτικών.

Στην περίπτωση της Μαρίας που παίζει "επικίνδυνα παιχνίδια" αφορμή για απεξάρτηση στέκεται το δυστύχημα και ο ακρωτηριασμός του ποδιού της φίλης της. "Στο ταξίδι που σκοτώνει" του Κοντολέων έχουμε συνολικά τρεις θανάτους νέων ανθρώπων. Στο "τσιμεντένιο δάσος" ανάλογο σκηνικό είναι και ο θάνατος του αδερφού της φίλης της ηρωίδας η οποία κάνει χρήση ναρκωτικών.

Στο βιβλίο της Τζώρτζογλου "S.O.S. - Κίνδυνος" ο ήρωας χρειάζεται ν' αντιμετωπίσει ένα τραγικό γεγονός στο οικείο περιβάλλον του για να συνειδητοποιήσει το έγκλημα το οποίο διαδραματίζεται και στο οποίο είναι συναυτουργός. Όσον αφορά τη φίλη του που παρασύρεται στον κόσμο των παραισθήσεων γιατί δεν είναι σε θέση ν' αντιμετωπίσει απρόσμενα ένα αμετάκλητο γεγονός - όπως είναι ο θάνατος της μητέρας της - επενέρχεται στο δρόμο της ζωής, όταν αντιλαμβάνεται πως τα μικρότερα μέλη της οικογένειάς της έχουν απόλυτη ανάγκη από τη φροντίδα και τη στήριξή της.

Όλοι οι ήρωες των βιβλίων που κατέληξαν στα ναρκωτικά διαπράττουν μικροκλοπές και οδηγούνται στην επαιτεία για να εξασφαλίσουν τη δόση τους. Αυτό περιγράφεται στο βιβλίο "Επικίνδυνα παιχνίδια" και "Το ταξίδι που σκοτώνει" για να δηλώσουν οι συγγραφείς και τον ηθικό ξεπεσμό και την καταρράκωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που συνοδεύει αυτή τη συναλλαγή με το θάνατο.

Κοντά στους ήρωες των συγκεκριμένων μυθιστορημάτων έχουν θέσει οι συγγραφείς θετικά πρότυπα. Στην περίπτωση της Κόννης Σκουφίτση παρουσιάζεται ένας Σωτήρης Κυνηγός για να την βοηθήσει να ξεφύγει από τα δίκτυα του λευκού θανάτου που περίτεχνα έχει στήσει ο Λυκίδης. Ο "Σωτήρης" είναι ο σωτήρας και το πρότυπο που θα θελήσει ν' ακολουθήσει ο ήρωας που έκανε "Το ταξίδι που σκοτώνει" για να απεξαρτηθεί. Η Βιβή που καθ' όλη τη διάρκεια του μυθιστορήματος προειδοποιεί, συμβουλεύει τη Μαρία που παρασύρεται σε "επικίνδυνα παιχνίδια" είναι η φωνή της λογικής της, θα

είναι η φίλη, η συμβοηθός, το στήριγμα της στον αγώνα που θα δώσει η ηρωίδα για να απεξαρτηθεί.

Στο "S.O.S. - Κίνδυνος" ο ήρωας χρειάζεται να κάνει μια σημαντική στροφή στη ζωή του και όταν την πετυχαίνει είναι σε θέση ν' αλλάξει και τις δυσάρεστες καταστάσεις γύρω του. "Όταν κάτι εξελίσσεται, εξελίσσεται μαζί του και ό,τι είναι γύρω του" (Paulo Coelho).

Σημαντικό είναι το γεγονός πως όλα τα βιβλία έχουν αίσιο τέλος. Οι συγγραφείς οδηγούν τη ροή των πραγμάτων σε κάθαρση, λύτρωση. Το Καλό πάντοτε θριαμβεύει έναντι του Κακού οι έμποροι είτε συλλαμβάνονται (Άσπρη αράχνη), είτε πέφτουν στην ενέδρα που εκείνοι στήνουν (S.O.S. - Κίνδυνος), ή σκοτώνονται στην προσπάθεια τους να ξεφύγουν από τις διωκτικές αρχές (στο τιμεντένιο δάσος) ή αυτοκτονούν μη αντέχοντας τις τύψεις όταν και οι ίδιοι είναι θύτες και θύματα μιας κατάστασης (Το ταξίδι που σκοτώνει).

Για τους ήρωες που βίωσαν τον αντίκτυπο της χρήσης ναρκωτικών και βίωσαν τη φυσική συνέπεια των πράξεών τους, τιμωρήθηκαν δηλαδή εφόσον έκαναν το σφάλμα και υπέπεσαν σ' αυτή την πράξη, υπάρχει διέξοδος, λύση. Για τη Μαρία, τη Νάνσυ, τον Στέφανο, την Αλέκα υπάρχει φως στο τούνελ των ναρκωτικών. Με το στήριγμα, τη συμπαράσταση των οικείων τους και με την είσοδο τους στα κέντρα απεξάρτησης είναι σε θέση αυτά τα παιδιά κάποτε να αποτινάξουν από πάνω τους και να διώξουν τον εφιάλτη των ναρκωτικών. Ο δρόμος τους θα είναι μακρύς και δύσκολος.

Όλοι οι συγγραφείς αναλύουν με τρόπο ρεαλιστικό, απλό, σε σύγχρονη γλώσσα το αιτιακό πλέγμα που διαμορφώνει και συντηρεί τη χρήση και την εξάρτηση. Και γενεσιουργές αιτίες είναι η επιθυμία για εισχώρηση σε "in" ομάδα, προβληματικές οικογενειακές σχέσεις, θάνατος αγαπημένου προσώπου, επιθυμία για φυγή σε ιδανικούς χώρους (Η χώρα χωρίς γάτες) σχεδόν γίνεται αναφορά στις σημαντικότερες αιτίες που οδηγούν τα νεαρά άτομα στην χρήση ουσιών.

Σ' όλα τα βιβλία συντελούνται αμετάκλητα γεγονότα που κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και ξυπνούν τη συνείδηση και εντείνουν την διάθεση για αποκατάσταση και επανένταξη και ζωή. Ποτέ ένα αμετάκλητο γεγονός δεν οδηγεί τον ίδιο τον ήρωα στο θάνατο, αφήνοντάς του περιθώρια να επιδιώξει να αποθεραπευτεί και να επανενταχθεί στη ζωή. Ο ήρωας δεν πεθαίνει, πεθαίνει κάποιος φίλος συνήθως. Δίπλα σε κάθε ήρωα υπάρχει κάποιος δυνατός, συγκροτημένος, ισορροπημένος, λογικός που λειτουργεί ως η φωνή της συνείδησης του ήρωα και με τον οποίο συνταυτίζεται ο αναγνώστης και παίρνει τα σωστά μηνύματα. Δίπλα στον αδύναμο ευάλωτο, καταρρακωμένο, από τη "χρήση" ήρωα, ο φίλος που ενεργεί σωστά και είναι δυνατός λάμπει με το παράδειγμα του και λειτουργεί ως πρότυπο.

Μέσα από τις σελίδες των έργων τους οι συγγραφείς περνούν χωρίς συνθηματολο-

γίες, το καλό, το σωστό, το δίκαιο.

Η ελπίδα για τη νίκη είναι η δύναμη για τον αγώνα. Ποτέ το παιχνίδι δεν είναι εξαρχής χαμένο. Ο αγώνας, ο σωστός αγώνας, έχει πάντα το επισφράγισμα του. Αξίες απλές, μα τόσο πολύ ελπιδοφόρες και εμπυχωτικές.

Μέσα από αυτά τα βιβλία της παιδικής λογοτεχνίας γραμμένα στη γλώσσα των νέων, γι' αυτό οικεία και προσιτά, οι συγγραφείς περιγράφουν τα γεγονότα αποδίδοντας τη σωστή έκταση, στοχεύουν στη σωστή ενημέρωση των νέων. Συμβάλλουν με τα γραφόμενά τους στη σωστή ανάπλαση μιας ζωής με τα ναρκωτικά για ν' αποφύγει ο νέος, έστω και μια απλή δοκιμή. Να πεισθεί από τα αποτελέσματα χωρίς να δοκιμάσει. Δίνουν τη γεύση, σχεδόν, της εμπειρίας.

Κεφάλαιο 4ο

Ναρκωτικά - Σχολείο - Πρόληψη

Γεγονός είναι πως έχουν γράψει αξιολογικά λογοτεχνικά βιβλία για το ζήτημα των ναρκωτικών, βιβλία που αποτελούν σημαντικά μέσα πρόληψης. Όμως, τί συντελείται στην πράξη; Πόσοι άραγε παιδαγωγοί έχουν γενικότερη γνώση, μόρφωση γύρω από την έννοια της πρόληψης; Ποια είναι η στάση τους απέναντι στο πρόβλημα των ναρκωτικών, ενδιαφέρονται για το πρόβλημα νιώθουν ικανοί ή προετοιμασμένοι να κάνουν νύξη μέσα στη σχολική αίθουσα γι' αυτό το θέμα;

Για να δωθούν απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα διενεργήθηκε μια έρευνα σε τοπική κλίμακα, βάση ενός ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε με τη συμβολή του κ. Κώστα Αποστολόπουλου, πολιτικού επιστήμονα και διακεκριμένου στελέχους του Κέντρου Πρόληψης του Νομού Καρδίτσας.

Η Έρευνα τελέστηκε στα 18 δημοτικά σχολεία του Νομού Καρδίτσας, αφορά τους δασκάλους.

Τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από 102 συνολικά δασκάλους.

Ζητούμενο ήταν: να διαφανεί η στάση τους απέναντι στο φαινόμενο των ναρκωτικών, οι γνώσεις τους γύρω από το ζήτημα και να διαπιστωθεί αν έχουν συναντήσει κείμενα ή παραμύθια που οδηγούν στην πρόληψη της χρήσης.

4.1. Παραμύθια πρόληψης

Τα συμπεράσματα που διεξήχθησαν ήταν παρήγορα μια που η στάση των παιδαγωγών απέναντι στην πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών είναι θετική. Οι παιδαγωγοί όπως φάνηκε από τις δηλώσεις τους έχουν ανάγκη από μαθησιακή εμπειρία για να ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους. Μάλιστα, το μεγαλύτερο ποσοστό των δασκάλων δε γνώριζε την ύπαρξη κειμένων, βιβλίων, παραμυθιών πρόληψης.

Εκτός από τα λογοτεχνικά βιβλία που υπάρχουν και απευθύνονται κυρίως στο εφηβικό αναγνωστικό κοινό. Υπάρχουν και πιο εξειδικευμένα βιβλία τα οποία απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 6 ως 10 ετών.

Ένα σημαντικό παραμύθι πρόληψης είναι "Ο κήπος με τις 11 γάτες" που εκδόθηκε από το Λιθογραφείο του ΚΕ.ΘΕ.Α. Χρησιμοποιώντας το βιβλίο αυτό ο παιδαγωγός, μπορεί να αναπτύξει μέσα στην τάξη μια ολόκληρη πρακτική εφαρμογή η οποία θα βασίζεται στη μεταξύ του σχέση με τα παιδιά. Σύμφωνα με το συγγραφέα του βιβλίου "Για να πλησιάσουμε και να κατακτήσουμε το στόχο της πρόληψης των ναρκωτικών, χρειάζεται να καλλιεργήσουμε τη συγκινησιακή (ή συναισθηματική - affective) δυνατότητα των παιδιών σε αρκετά ευρύ φάσμα (ένστικτα, συναισθήματα, ελευθερία). Η παιδεία των συναισθημάτων είναι αυτή που δίνει την ικανότητα για σωστή κοινωνική συμπερι-

φορά.

Η πραγματικότητα μας φέρνει σε επαφή με καλά πράγματα αλλά και με άσχημα. Στόχος μας είναι να βοηθήσουμε το νέο να αρνηθεί τις "μαγικές" λύσεις στις οποίες θα μπορούσε να τον σπρώξει μια πλαστή αισιοδοξία, αλλά και στις "κυνικές" λύσεις (φυγή ή επιθετικότητα) που πηγάζουν από την απαισιοδοξία.

Έτσι μπορούμε να δημιουργήσουμε μια ισορροπημένη οπτική στην οποία να συνυπάρχουν αρμονικά τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία της ζωής, ώστε ο νέος να μπορέσει γεμάτος χαρά ν' απολαύσει τα θετικά στοιχεία αλλά και γεμάτος δύναμη να αντέξει τα αρνητικά, φροντίζοντας επίσης να αντιμετωπίζει τα δεύτερα με νόμιμα μέσα και χωρίς υπερβολές.

Και ο Δρ. Φοίβος Ζαφειρίδης, διευθυντής του ΚΕ.ΘΕ.Α. προλογίζοντας το βιβλίο δηλώνει πως: "κάθε καλό ανάγνωσμα είναι ένα όπλο. Η "παρέα των 11 γάτων" συνδυάζει με αξιοθαύμαστο τρόπο ένα ελκυστικό ανάγνωσμα για τα παιδιά, που δομήθηκε, όμως, με βάση τις σύγχρονες επιστημονικές απόψεις, στην αντιμετώπιση της κατάχρησης φαρμακευτικών ουσιών.

Γι' αυτό πιστεύω ότι, η έκδοση αυτή αποτελεί πραγματικά ένα σταθμό στην παγκόσμια και Ελληνική προσπάθεια για σωστή ενημέρωση και ισχυροποίηση των αντιστάσεων της πιο ευάλωτης πληθυσμιακής ομάδας που αποτελούν τα παιδιά.

Τέλος, επειδή ανήκω σ' αυτούς που συνιστούν στους γονείς την εξοικείωση των παιδιών τους στην ανάγνωση παιδικής λογοτεχνίας ως την καλύτερη άμυνα στην ολομέτωπη επίθεση μιας χυδαίας υποκοουλτούρας, θα συνιστούσα αυτό το παραμύθι σε κάθε γονιό.

Η πρόληψη είναι η καλύτερη διασφάλιση απέναντι σ' ένα αβέβαιο μέλλον".

4.2 Σχολιασμός

Πράγματι, η πρόληψη είναι η καλύτερη διασφάλιση και η παιδική λογοτεχνία είναι το καλύτερο μέσο για να επιτευχθεί. Γι' αυτό το λόγο οφείλουν οι παιδαγωγοί να ευαισθητοποιηθούν πάνω στο ζήτημα αυτό και να σχεδιάσουν ο καθένας με τη δική του πρωτοβουλία ένα project με στόχο να βοηθηθεί το παιδί να αναγνωρίσει βασικά χαρακτηριστικά του εαυτού του και να οδηγηθεί σε αποδοχή του εαυτού του. Στόχος η προετοιμασία των παιδιών που θα οδηγεί σε περαιτέρω πρόληψη.

Μέσα σ' ένα τέτοιου είδους project χρειάζεται να έχουν θέση όλες οι παιδαγωγικές τεχνικές και τα μέσα δραματοποίησης, δρώμενα, συζητήσεις που συνοδεύουν το παραπάνω παραμύθι πρόληψης αλλά και η μεταφορά και το παίξιμο του συγκεκριμένου έργου στο Θέατρο σκιών.

Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα να συμπεριληφθεί το έξοχο παραμύθι του Τριβιζα "Η χώρα χωρίς γάτες" το οποίο προσφέρεται για ανάλογη αξιοποίηση.

Να γίνουν εκδηλώσεις όπως έκθεση με ζωγραφιές παιδιών, ενέργειες που θα εξαρτηθούν από τη διάθεση, τη γνώση, το μεράκι και τη φαντασία του παιδαγωγού.

Το "Παιδιά και Ναρκωτικά" είναι ακόμη ένα βιβλίο που μπορεί να προταθεί ως ανάγνωσμα καθαρά ανεξάρτητα από τη σχολική πρακτική.

Ένα καθαρά βιβλίο πρόληψης που απευθύνεται σε παιδιά και σε εφήβους είναι το "Παιδιά και ναρκωτικά", ένα ανάγνωσμα αξιόλογο είναι Αμερικάνικη έκδοση που έχει μεταφραστεί στα Ελληνικά και έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Πρόκειται για ένα σημαντικό βοήθημα στα χέρια γονιών, εκπαιδευτικών και παιδιών, ένα σημαντικό όπλο κατά της πρόληψης της χρήσης.

Στον πρόλογο του βιβλίου αναπτύσσεται η φιλοσοφία του Αστέρη Ξεφτέρη. "Υπάρχουν δυο είδη ανθρώπων σ' αυτό τον κόσμο: τα θύματα και οι ξύπνιοι. Τα θύματα χορεύουν στο σκοπό που τους παίζουν οι άλλοι. Οι ξύπνιοι αποφασίζουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Βάζουν σκοπούς και προσπαθούν να τους επιτύχουν. Λύνουν προβλήματα και είναι περήφανοι για τον εαυτό τους".

Έμμεσα παροτρύνονται τα παιδιά να συνταχθούν με την ομάδα των ξύπνιων.

Στη συνέχεια αναλύονται σε α' πρόσωπο τα προβλήματα που τυχόν θα συναντήσουν στη ζωή τους, και τονίζεται ιδιαίτερα πως μερικά μπορούν να προληφθούν. "Μπορείτε να αποφασίσετε να σκεφτείτε για τον εαυτό σας. Κανείς δεν μπορεί να σας κάμει να πράξετε οτιδήποτε".

Δηλώνεται το σύνθημα αυτού του βιβλίου που είναι - Τράβα ψηλά στη ζωή!

Δίνονται οδηγίες: "Καθώς θα διαβάζετε και θα εργάζεστε με το "Παιδιά και Ναρκωτικά", θα συναντήσετε σελίδες με ερωτήσεις. Απέναντι ή κάτω από τις ερωτήσεις - υπάρχει χώρος για να γράψετε τις απαντήσεις σας - πως νιώθετε, τι πιστεύετε ότι είναι αλήθεια κ.λπ.

Μερικές φορές θα συναντήσετε σ' αυτό το βιβλίο ερωτήσεις στις οποίες δεν υπάρχουν ούτε ορθές ούτε λαθεμένες απαντήσεις. Θα θελήσετε ίσως να συζητήσετε μερικές από τις ερωτήσεις στο σχολείο ή με κάποιον μεγάλο στο σπίτι.

Μέσω αυτού του βιβλίου παρέχονται πολλές δραστηριότητες. Σκοπός τους είναι να σας προκαλέσουν το ενδιαφέρον ώστε να καταπιαστείτε και με άλλες ευχάριστες πλευρές μάθησης. Ελπίζουμε ότι θα βρείτε το "Παιδιά και Ναρκωτικά" όχι μόνο διαφωτιστικό, αλλά και ευχάριστο.

Κεφάλαιο 5ο

Αποτιμήσεις

Σ' ένα κόσμο που οι αξίες, τα ιδανικά και τα πρότυπα φθίνουν τα παιδιά έχουν ανάγκη από αυτά για να στηριχθούν, να διαμορφώσουν, να συγκροτήσουν την προσωπικότητά τους.

Αυτό το κενό έρχεται να καλύψει και η παιδική λογοτεχνία, η οποία φανερώνει σημάδια άνθησης και γονιμότητας μια και έχει καταπιαστεί με σύγχρονα θέματα για να συμπαρασταθεί στα προβλήματα του αναγνωστικού της κοινού. Με τα παιδικά λογοτεχνικά αναγνώσματα οι νέοι εισδύουν σ' ένα μαγευτικό κόσμο, ψυχαγωγούνται, μυούνται στη ζωή συταυτίζονται με πρόσωπα οικεία προς τους ίδιους και καμιά φορά αναπαράγουν τις συμπεριφορές τους.

Ευαισθητοποιημένοι πάνω στα σύγχρονα θέματα και ταλαντούχοι συγγραφείς έχουν γράψει αξιόλογα βιβλία που θίγουν το ζήτημα των ναρκωτικών. με τὸ προσωπικό τους και ιδιαίτερο τρόπο καθένας από τους προικισμένους αυτούς συγγραφείς έχει δηλώσει τις επιπτώσεις που επιφέρει στο άτομο η λήψη ναρκωτικών ουσιών, χωρίς να στερούν και την ελπίδα πως υπάρχει διέξοδος και αποθεραπεία για ένα χρήστη.

Στο σύνολο τους τα γραφόμενα είναι προσαρμοσμένα στη γλώσσα των παιδιών. Οι συγγραφείς μιλούν με απλό τρόπο - σημείο αιχμής για την παιδική λογοτεχνία - απλούστευση δε σημαίνει προχειρότητα, επιπολαιότητα, λεξιπενία, ανευθυνότητα στο επεξεργασμένο θέμα. Προικισμένοι να γράφουν με απλότητα και σαφήνεια οι συγγραφείς παιδικών βιβλίων διαλαλούν την αλήθεια και δίνουν χρήσιμες διεξόδους στα παιδιά, επισημαίνουν συμπεριφορές δυσκολοφανέρωτες σ' αυτά, χρήσιμα εργαλεία για ν' αποφεύγουν τις παγίδες των εμπούρων.

Κάθε βιβλίο προετοιμάζει, προειδοποιεί τα υπό διαμόρφωση, νεαρά άτομα πως τα ναρκωτικά άγουν σε μια ατέρμονη δοσολογία με το θάνατο. Μέσα απ' την ανάγνωση τα παιδιά ενσωματώνουν και αναπτύσσουν στάσεις, συμπεριφορές χαρακτηριστικά που θα σταθούν πολύτιμα στοιχεία στη μετέπειτα ζωή τους.

Εκτός από τα θετικά ερεθίσματα - κατευθύνσεις που προσφέρει ένα καλό λογοτεχνικό ανάγνωσμα ένα παιδί έχει ανάγκη από συμπαράσταση. Τα σχολεία και οι ενήλικες, γενικότερα οφείλουν ν' αναλάβουν ευθύνη γι' αυτό το κατεξοχήν παιδαγωγικό ζήτημα: είναι απαραίτητο να συζητούν με τα ίδια τα παιδιά εκείνα ακριβώς τα προβλήματα και τις κατευθύνσεις τους που, κατά κανόνα, παραμελούν να συζητήσουν, και που συχνά κάνουν ένα παιδί να απομονώνεται και μερικές φορές ν' αυτοκαταστρέφεται. 18

Κάθε παιδαγωγός χρειάζεται να ευαισθητοποιηθεί πάνω στο ζήτημα, να διατηρεί ένα παιδαγωγικό κλίμα επαφής και επικοινωνίας με τα παιδιά και να χρησιμοποιεί στη σχολική πρακτική δοκιμασμένα παραμύθια πρόληψης ή να σχεδιάζει αυτόβουλα μακρόπνοα project για να ενημερώσει τα παιδιά του για τον θανάσιμο κίνδυνο που καραδοκεί. Διότι η πρόληψη είναι η σωτηρία και η καλύτερη διασφάλιση σ' ένα αβέβαιο μέλλον.

Ερωτηματολόγιο

1) Πιστεύετε ότι μπορείτε μέσα από το ρόλο σας ως δασκάλου να λειτουργήσετε ως φορέας πρόληψης της χρήσης, στο σχολείο σας;

Ή θεωρείτε πως είναι θέμα ειδικού;

Ναι   Όχι είναι θέμα ειδικού

Γιατί;

2) Στη μέχρι τώρα δική σας εκπαιδευτική εμπειρία έχετε συναντήσει κείμενα ή παραμύθια που πιστεύεται ότι οδηγούν στην πρόληψη της χρήση (εξαρτησιογόνων ουσιών). Αναφέρετε κάποια.

Ναι   Όχι

3) Πιστεύετε ότι το φαινόμενο ναρκωτικά αφορά:

α) Εσάς και το ρόλο σας μέσα στο σχολείο;

β) Την ηλικία των παιδιών με τα οποία δουλεύετε στο σχολείο σας;

γ) Κάτι άλλο

δ) Δεν με αφορά

4) Πιστεύετε ότι έχετε ανάγκη από μαθησιακή εμπειρία για να αντεπεξέλθετε στο ρόλο σας;

Ναι   Όχι

5) Πιστεύετε ότι το Ελληνικό σχολείο μπορεί να δράσει προληπτικά;

Ναι, γιατί.

Όχι, γιατί.

Ερώτηση 1η

1. Πιστεύετε ότι μπορείτε μέσα από το ρόλο σας ως δασκάλου να λειτουργήσετε ως φορέας πρόληψης στο σχολείο σας ;

Ή θεωρείται πως είναι θέμα ειδικού ;

ΝΑΙ 72

ΟΧΙ 30

Ναι γιατί ;

Όσοι απάντησαν ναι, δικαιολόγησαν την άποψή τους τονίζοντας πως ο εκπαιδευτικός είναι παράδειγμα, είναι πρότυπο.

Στις παρενθέσεις αναγράφεται ο αριθμός των δασκάλων που αιτιολόγησαν την άποψή τους με τον ίδιο τρόπο.

α (3) Πρόληψη σε συνεργασία με ειδικούς και γονείς

β (3) Οι μαθητές έχουν εμπιστοσύνη στο δάσκαλό τους

γ (3) Οι δάσκαλοι λόγω της φύσεως της εργασίας του και της θέσης τους μπορούν να επικοινωνήσουν με τα παιδιά και να επηρεάσουν τα παιδιά.

δ (2) Η πρόληψη είναι θέμα αυτοπεποίθησης την οποία είναι σε θέση να καλλιεργήσει ο δάσκαλος.

ε (2) Γνωρίζουμε τα παιδιά καλά και μπορούμε να τα συμβουλέψουμε.

στ (1) Γίνονται αναφορές σε βλαβερές ουσίες

ζ (1) Ναι, ο δάσκαλος όταν θέλει όλα τα μπορεί!

η (1) Με ευκαιριακές συζητήσεις που δημιουργούν αντιστάσεις.

θ (1) Ναι, γιατί μπορεί να προλάβει ψυχολογικούς παράγοντες (απόρριψη, χωρισμός γονέων). Ναι, ο δάσκαλος με τη σωστή διαφώτιση επιδρά στους μαθητές.

ι (1) Ναι, σε συνεργασία με την οικογένεια και τους αρμόδιους φορείς πρόληψης.

ια (1) Με απλά λόγια και παραδείγματα τα παιδιά του 20ου αιώνα καταλαβαίνουν πολλά.

ιβ (1) Ο δάσκαλος μπορεί να λειτουργήσει ως φορέας πρόληψης, αρκεί να έχει κατάλληλη ενημέρωση και την ανάλογη υποδομή.

ιγ (1) - Χρειάζεται ειδικός

Με την ενημέρωση των μαθητών.

ιδ (2) - Η πρόληψη είναι στάση ζωής. Πρέπει να δημιουργούμε κλίμα εμπιστοσύνης, και επικοινωνίας και να ανεβάσουμε την αυτοεκτίμηση των παιδιών.

ιε (1) - Ο δάσκαλος διαπλάθει χαρακτήρες ώρες να αντισταθούν στις διάφορες προκλήσεις.

ιστ (2) - Ο δάσκαλος μπορεί να επηρεάζει τους μαθητές του. Αυτοί τον ακούνε και τον εμπιστεύονται.

ιζ (1) - Με ομιλίες

ιη (3) - Ο δάσκαλος έχει την ικανότητα ως παιδαγωγός να μεταδώσει στα παιδιά τις απαραίτητες γνώσεις. Πέρα όμως από κει αφού ήδη θα προετοιμαστεί κατάλληλα το παιδί, χρειάζεται ο ειδικός για να δώσει πιο εξειδικευμένες γνώσεις.

ιθ (1) - Πρόληψη σημαίνει ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, τόνωση των θετικών χαρακτηριστικών και της αυτοεκτίμησης δηλαδή χαρακτηριστικών στα οποία ο ρόλος του σχολείου είναι ιδιαίτερα σημαντικός.

κ (1) - Το χάρισμα του εκπαιδευτικού προλαβαίνει και θεραπεύει τα θύματα. Διότι η απουσία της στοργής, οδηγεί στη χρήση ναρκωτικών.

Ο δάσκαλος κρύβει παιδικότητα που συναδοιπορεί με τις ανάγκες των παιδιών μαθητών.

κα (1) - Είναι θέμα που με παρακολούθηση μπορείς να διαπιστώσεις τη χρήση και να προβείς σε ανάλογες ενέργειες.

κβ (1) - Ενίσχυση αντίστασης

κγ (1) - Η προσπάθεια του δασκάλου να διαπλάσει το χαρακτήρα του μαθητή, μπορεί να λειτουργήσει και προς την κατεύθυνση της πρόληψης.

κδ (1) - Ο δάσκαλος είναι πρόσωπο εμπιστοσύνης περνά μηνύματα στους μαθητές. Αυτό βέβαια μπορεί να γίνει πιο εύκολα στις δυο μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού και από ειδικούς.

κε (1) - Ενημέρωση για προφύλαξη και συνέπειες της χρήσης.

κστ (1) - Είναι θέμα που δεν χρειάζεται πολλές λεπτομέρειες.

κζ (1) - Αυτός γνωρίζει λεπτομέρειες για τα ναρκωτικά και τον τρόπο εξάρτησης.

κη (3)- Απαιτείται εκπαίδευση και επιμόρφωση για να γίνει σωστή πρόληψη.

κθ (1) - Ο δάσκαλος είναι αποδεκτός και μπορεί να επηρεάσει θετικά.

λ (1) - Οι δάσκαλοι πρέπει να είναι ενημερωμένοι.

Ερώτηση 2η

Στη μέχρι τώρα δική σας εκπαιδευτική εμπειρία έχετε συναντήσει κείμενα ή παραμύθια που πιστεύεται ότι οδηγούν στην πρόληψη της χρήσης ;

ΝΑΙ 39

ΟΧΙ 63

α. 1 - Στο τσιμεντένιο δάσος

β. 2 - SOS Κίνδυνος Ν. Τζώρτζογλου

γ. 2 - Μύθος Αισώπου (πιθανολογούμενη εμφάνιση λύκου)

δ. 1 - "Δαφνοκουκοσιά" φοραδίτσα Αρνητσι - μπήτσι

ε. 1 - Κοκκινোসκουφίτσα

στ. 1 - Ναρκωτικά κτλ

ζ. 2 - Ο δρόμος χωρίς επιστροφή

Μια γαλλική έκδοση με θέμα τα Ναρκωτικά

η. 1 - Το μυθιστόρημα "Πριν από το τέρμα"

θ. 1 - Οι στρατιώτες της χαράς. Ν. Τζώρτζογλου "Ηρωΐνη" εκδόσεις Κέδρος

Το ταξίδι που σκοτώνει Κοντολέων.

Ερώτηση 3η

Πιστεύετε ότι το φαινόμενο ναρκωτικά αφορά:

α) Εσάς και το ρόλο σας μέσα στο σχολείο ; 59

β) Την ηλικία των παιδιών με τα οποία δουλεύετε στο σχολείο σας ; 42

γ) Κάτι άλλο. 9

δ) Δεν με αφορά. 5

Ερώτηση 4η

Πιστεύεται ότι έχετε ανάγκη από μαθησιακή εμπειρία για να ανταπεξέλθετε στο ρόλο σας ;

ΝΑΙ 75

ΟΧΙ 24

Δεν απάντησαν 3

Ερώτηση 5η

Πιστεύεται ότι το Ελληνικό σχολείο μπορεί να δράσει προληπτικά ;

ΝΑΙ 93

ΟΧΙ 8

Δεν απάντησαν ένας

Ναι, γιατί ;

α (6) - Γιατί διαπλάθει χαρακτήρες

β (2) - Τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην πρόληψη.

γ (2) - Ο λόγος του δασκάλου η γνώμη του περνάει στα παιδιά.

δ (1) - Το σχολείο επηρεάζει τα παιδιά.

ε (3) - Ναι, γιατί ασχολείται με τα παιδιά που 'χουν εύπλαστο χαρακτήρα.

στ (2) - Γιατί οι μαθητές έχουν εμπιστοσύνη στο δάσκαλό τους.

ζ (2) - Ναι, γιατί με τις συμβουλές και παραδείγματα δίνουμε στα παιδιά να καταλάβουν ότι πρέπει να αποφεύγουν τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

η (1) - Το σχολείο δεν είναι ξένο προς την κοινωνία

θ (3) - Το Ελλ. σχολείο μπορεί να ενημερωθεί για τις συνέπειες την οικογένεια, το

παιδί και όλη τη σχολική κοινότητα.

ι (1) - Ναι, γιατί είναι κοντά στα παιδιά και τα ενημερώνει.

ια (4) - Ναι, αν δημιουργήσει κατάλληλη υποδομή, αν εντάξει κατάλληλα προγράμματα αν καλέσει ειδικούς, βιβλία και καταρτίσει τους δασκάλους.

ιβ (1) - Ναι γιατί τονώνεται μέσω του σχολείου το αυτοσυναίσθημα και η αυτοπεποίθηση του παιδιού.

ιγ (1) - Ναι, σε πολύ μικρό ποσοστό, το πρόβλημα των ναρκωτικών είναι πολυσύνθετο.

ιδ (1) - Ναι, γιατί είναι μια από τις υποχρεώσεις του.

ιε (1) - Ναι, γιατί ο κίνδυνος ελοχεύει για τις μικρότερες ηλικίες.

ιστ (2) - Ναι, γιατί υπάρχει δέσιμο και φιλότιμο του εκπαιδευτικού καθώς και δεσμοί της Ελλ. οικογένειας συντελούν με τέτοιο τρόπο ώστε το ελληνικό σχολείο να δράσει προληπτικά.

ιζ (1) - Είναι κοντά στα παιδιά, τα ενημερώνει

ιη (1) - Αν υπάρχει σχετική υποστήριξη.

ιθ (1) - Το σχολείο είναι ο σπουδαιότερος παράγοντας αγωγής.

κ (1) - Κατάλληλη εκπαίδευση των δασκάλων

κα (1) - Είναι ο χώρος που φοιτούν οι νέοι.

κβ (1) - Ο δάσκαλος ενημερώνει για τους κινδύνους των εξαρτησιογόνων ουσιών και μπορεί έτσι να δράσει προληπτικά στους μαθητές του.

κγ (1) - Με την ενημέρωση μπορούν να προφυλαχθούν και να διαμορφώσουν από μικρά αρνητική στάση στη χρήση.

κδ (1) - Εάν εμπλουτίζονταν με κατάλληλα προγράμματα, παραμύθι, θεατρικό παιχνίδι κτλ.

κε (1) - Ο δάσκαλος επηρεάζει με παραδείγματα

κστ (1) - Μπορεί να βοηθήσει ενημερώνοντας τους γονείς για τους κινδύνους και τις επιπτώσεις.

κζ (1) - Επιδρά πάνω στα παιδιά

κη (2) - Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιδράσουν θετικά.

κθ (1) - Όταν ο δάσκαλος είναι αποδεκτός μπορεί να επιδράσει θετικά.

λ (2) - Τα παιδιά ενημερώνονται και μπορούν να διαμορφώσουν στάση ζωής.

λα (2) - Το δημοτικό σχολείο είναι πρώτη μορφή κοινωνίας, ο δάσκαλος λειτουργεί ως πρότυπο και ενημερώνει.

λβ (1) - Με σεμινάρια, ομιλίες

λγ (1) - Ερχονται σε επαφή με τα παιδιά και τα ενηλώνουνε.

λδ (2) - Και σε άλλες κοινωνικές δραστηριότητες που έδρασε έχει πετύχει κι έχει δώσει άριστα αποτελέσματα.

λε (1) - Μπορεί με ειδικούς που θα'ρθουν στα σχολεία να δράσει αποφασιστικά στα παιδιά των μεγάλων τάξεων, που μπαίνουν στην εφηβεία και σε πειρασμούς στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

λστ (1) - Άν υπάρξει θέληση από την πλευρά των εκπαιδευτικών και κατάλληλη υποδομή.

λζ (1) - Παιδαγωγική κατάρτιση και το μεράκι του δασκάλου (εργασία - συνεργασία) με τη βοήθεια του εσταυρωμένου κάνουν θαύματα.

λη (1) - Το σχολείο ως φορέας μάθησης μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη, όταν όμως γίνεται από εκπαιδευτικούς ή από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς.

λθ (1) - Διαπλάθει το χαρακτήρα του μαθητή και οδηγεί στην πρόληψη.

μ (1) - Τα παιδιά μπορούν να δεχθούν ευκολότερα γνώσεις - πληροφορίες μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία, εφόσον γίνεται με το σωστό τρόπο (παιχνίδι, παντομίμα - τραγούδι, κίνηση).

μα (1) - Εφαρμόζοντας κάποια προγράμματα με διάφορες ομιλίες, μπορεί να εντοπίσει τους κινδύνους ώστε ν' αποφύγουν τα ναρκωτικά.

μβ (1) - Ο δάσκαλος μέσα στην τάξη με τα παραμύθια, με τα κείμενα του βιβλίου μπορεί να φέρει θετικά αποτελέσματα.

μγ (1) - Ο ρόλος του δασκάλου είναι σημαντικός.

Το σχολείο μέσα από κάποια προγράμματα μπορεί να ενημερώσει τους μαθητές για τους κινδύνους χρήσης.

Όχι, γιατί:

μδ (2) - Δεν ασχολείται σοβαρά με το θέμα

με (1) - Είναι θέμα ειδικού

μστ (1) - Το παιδί βρίσκεται πολλές ώρες εκτός σχολείου

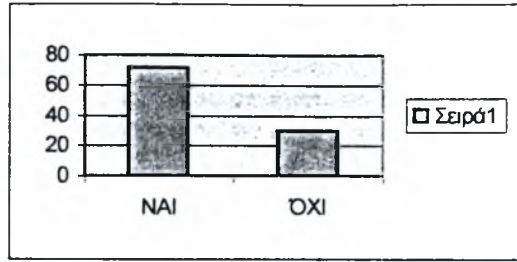
μζ (1) - Δεν υπάρχει χρόνος. Δεν εξυπηρετεί το ωράριο

μη (1) - Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι κατάλληλα ενημερωμένοι σ' αυτό το θέμα της πρόληψης.

μθ (1) - Γιατί οι δάσκαλοι δεν έχουν μαθησιακή εμπειρία και γιατί μέσα από τα βιβλία δεν περνούν μηνύματα που να ενημερώνουν και να δρουν προληπτικά.

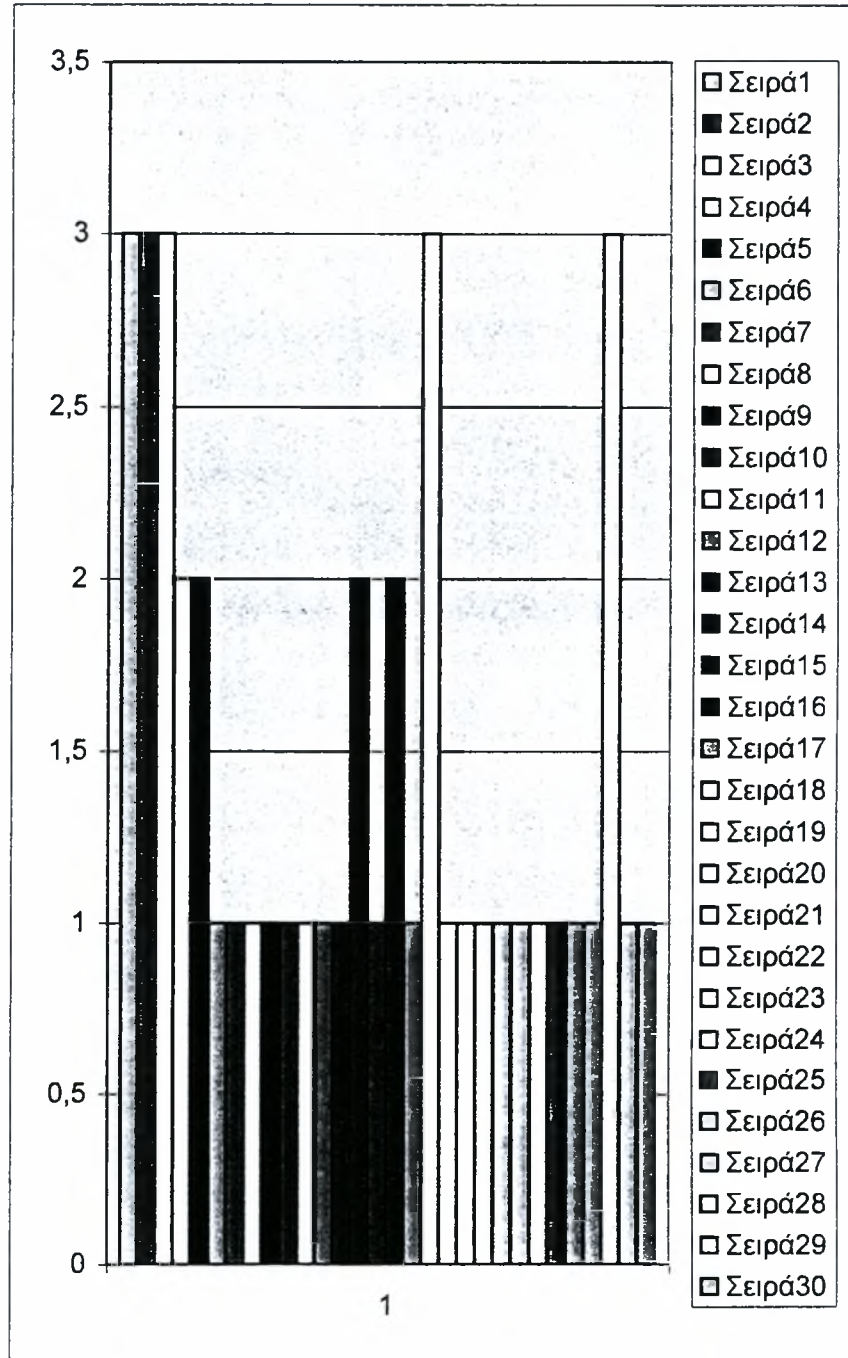
ΕΡΩΤΗΣΗ:1η.

ΝΑΙ 72
 ΟΧΙ 30

ΝΑΙ

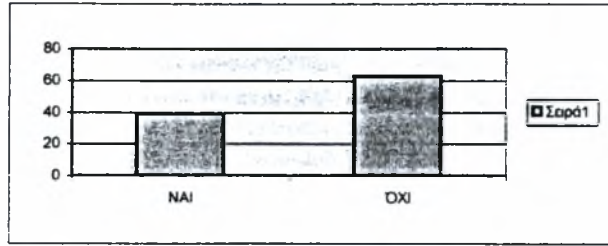
α	3
β	3
γ	3
δ	2
ε	2
στ	1
ζ	1
η	1
θ	1
ι	1
ια	1
ιβ	1
ιγ	1
ιδ	2
ιε	1
ιστ	2
ιζ	1
ιη	3
ιθ	1
κ	1
κα	1
κβ	1
κγ	1
κδ	1
κε	1
κστ	1
κζ	1
κη	3
κθ	1
λ	1

ΕΡΩΤΗΣΗ 2η

ΝΑΙ
ΌΧΙ

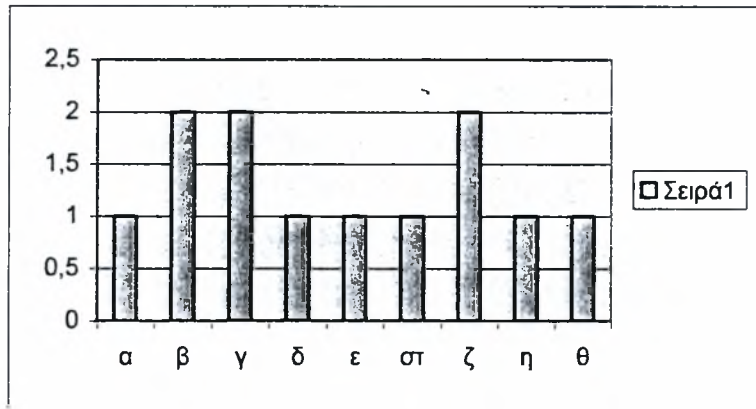
39
63

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΑΙ

α
β
γ
δ
ε
στ
ζ
η
θ

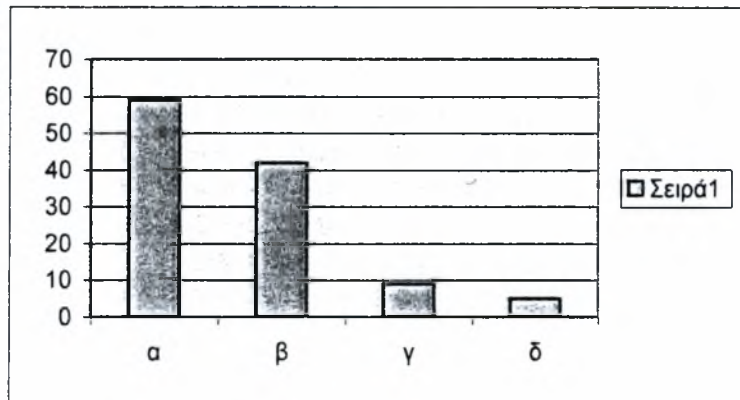
1
2
2
1
1
1
1
2
1
1

ΕΡΩΤΗΣΗ 3η

α
β
γ
δ

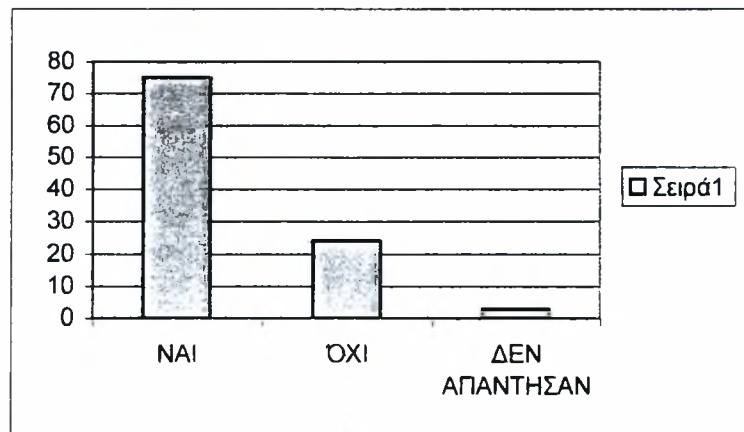
59
42
9
5

ΕΡΩΤΗΣΗ 4η

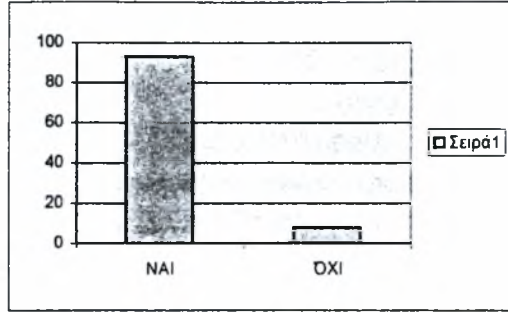
ΝΑΙ
ΌΧΙ
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ

75
24
3

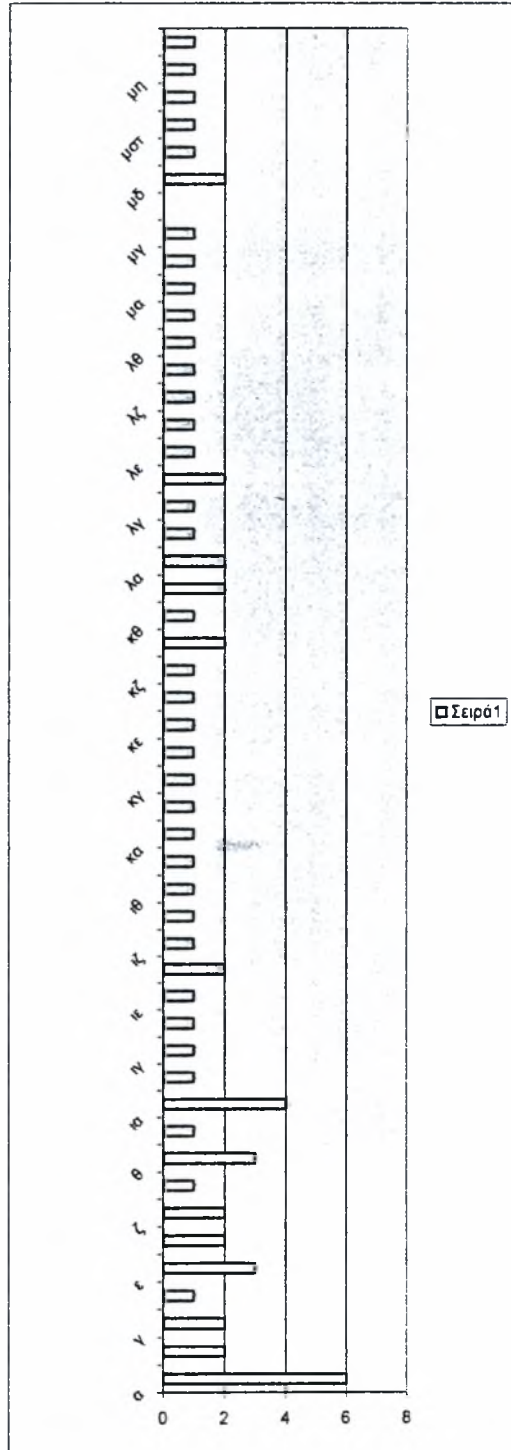
ΕΡΩΤΗΣΗ 6η

ΝΑΙ	93
ΌΧΙ	8
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΑΙ

α	6
β	2
γ	2
δ	1
ε	3
στ	2
ζ	2
η	1
θ	3
ι	1
ια	4
ιβ	1
ιγ	1
ιδ	1
ιε	1
ιστ	2
ιζ	1
ιη	1
ιθ	1
κ	1
κα	1
κβ	1
κγ	1
κδ	1
κε	1
κστ	1
κζ	1
κη	2
κθ	1
λ	2
λα	2
λβ	1
λγ	1
λδ	2
λε	1
λστ	1
λζ	1
λη	1
λθ	1
μ	1
μα	1
μβ	1
μγ	1
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΌΧΙ	
μδ	2
με	1
μστ	1
μζ	1
μη	1
μθ	1

Αξιολόγηση αποτελεσμάτων

Από τους 102 παιδαγωγούς οι 59 θεωρούν πως το φαινόμενο ναρκωτικά αφορά τους ίδιους και το ρόλο τους μέσα στο σχολείο.

Οι 42 απάντησαν πως αφορά την ηλικία των παιδιών με τα οποία δουλεύουν στο σχολείο τους. Άρα κατανοούν πως το φαινόμενο ναρκωτικά αφορά και τους μαθητές του δημοτικού μια και τα κυκλώματα των εμπόρων ναρκωτικών προσεγγίζουν τα σχολεία και φιλοδοξούν να αποκτήσουν πελατεία.

Ευτυχώς οι 9 από τους 102 παιδαγωγούς πιστεύουν πως το ζήτημα των ναρκωτικών αφορά κάτι άλλο.

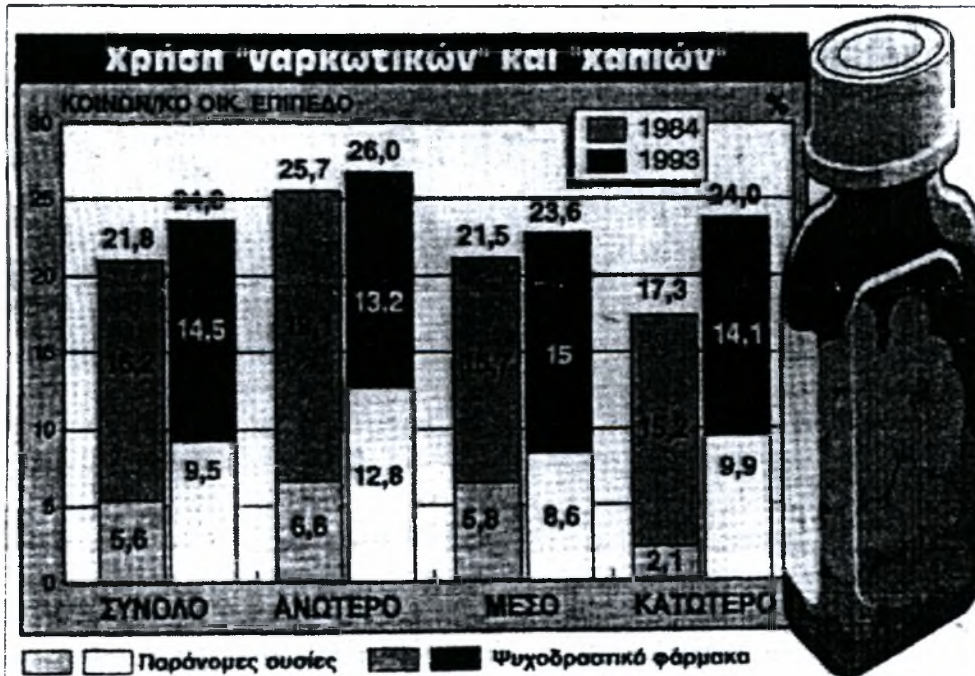
Και είναι παρήγορο πως μόνο οι 5 παιδαγωγοί είχαν αρνητική στάση και έκριναν πως το όλο ζήτημα δεν τους αφορά.

Στην ερώτηση αν έχουν ανάγκη από μαθησιακή εμπειρία για να ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους οι 75 παιδαγωγοί αποφάνθηκαν πως έχουν αυτή την ανάγκη. Και είναι ελπιδοφόρο το γεγονός πως ο μεγαλύτερος αριθμός των παιδαγωγών ενδιαφέρεται, επιθυμεί ν' ασχοληθεί με την πρόληψη αλλά αισθάνονται ανήμποροι και χωρίς εφόδια για να ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους. Οι 24 τώρα παιδαγωγοί αισθάνονται πως είναι σε θέση ν' ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους χωρίς επιπλέον μαθησιακή εμπειρία.

Για τους 93 δασκάλους το Ελληνικό σχολείο έχει τη δυνατότητα να δράσει προληπτικά διότι μέσα σ' αυτό διαπλάθονται οι χαρακτήρες και διότι οι περισσότεροι δάσκαλοι 24 από τους 71 που αιτιολόγησαν την άποψή τους θεωρούν πως οι ίδιοι μπορούν να επιδράσουν θετικά, να ενημερώσουν για τους κινδύνους, να δώσουν συμβουλές και παραδείγματα. Οι 14 από τους δασκάλους ανέφεραν πως το Ελληνικό σχολείο έχει τη δυνατότητα να δράσει προληπτικά εφόσον δημιουργήσει κατάλληλη υποδομή, αν εντάξει κατάλληλα προγράμματα αν καλέσει ειδικούς, βιβλία και καταρτίσει δασκάλους. Οι πρώτοι λοιπόν θεωρούν ότι το γεγονός της πρόληψης εξαρτάται επαφίεται στο ρόλο του παιδαγωγού και οι δεύτεροι θεωρούν πως χρειάζεται να γίνουν και ανάλογες ενέργειες από το κράτος και την πολιτεία για να βοηθηθούν στο δύσκολο έργο τους.

Οκτώ από τους παιδαγωγούς κρίνουν πως το σχολείο δεν έχει τη δυνατότητα να δράσει προληπτικά μια που δεν ασχολείται σοβαρά με το θέμα, δεν υπάρχει χρόνος, δεν εξυπηρετεί το ωράριο, το παιδί βρίσκεται πολλές ώρες εκτός σχολείου, οι εκπαιδευτικοί δεν είναι κατάλληλα ενημερωμένοι και μέσα από τα βιβλία δεν πέρνουν τα ανάλογα μηνύματα.

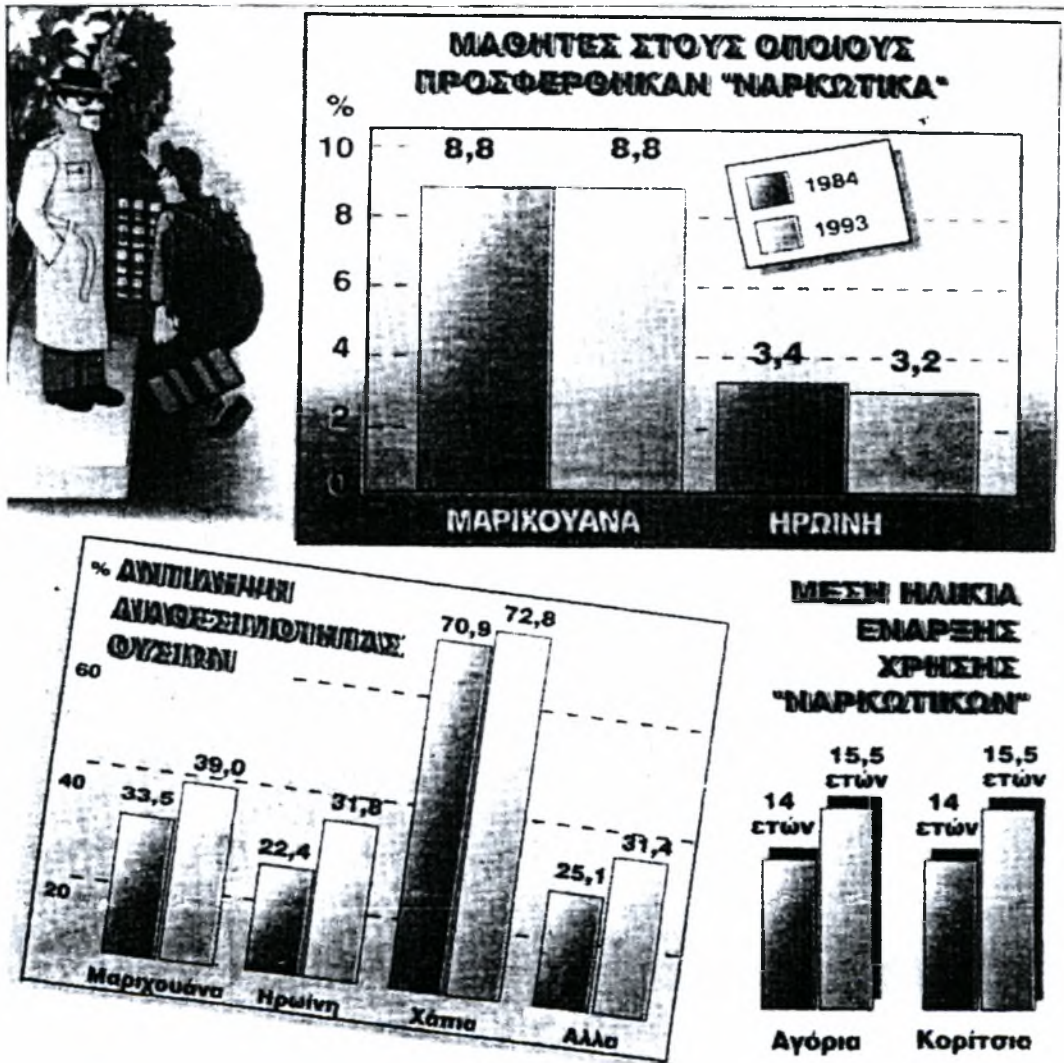
Παράρτημα Ι

Ελευθεροτυπία 27 Οκτωβρίου 1994 (σελίδα 52)

Παράρτημα II

ΟΙ «ΕΜΠΟΡΟΙ» ΤΗ «ΣΤΗΝΟΥΝ» ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΣΕ 14ΧΡΟΝΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Απογευματινή 6 Δεκεμβρίου 1994 (σελίδα 17)

Παραπομπές

1. Εθνικό συμβούλιο κατά των ναρκωτικών
"Ναρκωτικά. Κοινωνικά αίτια. Πρόληψη. Θεραπεία", σελ. 315
2. Τζων Σπινκ, "Τα παιδιά ως αναγνώστες", σελ. 66-67
3. Μητρόπουλος Δημήτριος, "Τα ναρκωτικά και η αντιμετώπιση τους", σελ. 9
4. Ό.π. σελ. 10
5. Εθνικό συμβούλιο κατά των ναρκωτικών
"Ναρκωτικά. Κοινωνικά αίτια. Πρόληψη. Θεραπεία", σελ. 124
6. Μητρόπουλος Δημήτριος, "Τα ναρκωτικά και η αντιμετώπισή τους", σελ. 100
7. Ό.π., σελ. 102.
8. Ό.π., σελ. 10.
9. Εθνικό συμβούλιο κατά των ναρκωτικών
"Ναρκωτικά. Κοινωνικά αίτια. Πρόληψη. Θεραπεία", σελ. 124
10. Αναγνωστόπουλος Βασίλης, "Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας",
σελ. 7
11. Ό.π., σελ. 23
12. Τζων Σπινκ, "Τα παιδιά ως αναγνώστες", σελ. 70-71
13. Ό.π., σελ. 79
14. Ό.π., σελ. 117
15. Βλάχου - Μπάτση Ευτυχία, "Τα ναρκωτικά στην παιδική λογοτεχνία", σελ. 12-13
16. Ό.π., σελ. 15-16
17. Ό.π., σελ. 21
18. "Ο κήπος με τις 11 γάτες", Οδηγός για τους εκπαιδευτικούς, Πρόλογος, σελ. 4

Βιβλιογραφία

Α. Συλλογικά έργα

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Ναρκωτικά. Κοινωνικά αίτια. Πρόληψη. Θεραπεία. Εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1990

ΛΥΚΕΙΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ, ΣΕΙΡΑ δ, Εκδόσεις Γ. Βασιλείου Αθήνα, (Ανατύπωση 1998)

Β. Μονογραφίες

Ελληνόγλωσσα έργα

1. Αναγνωστόπουλος Βασίλης, Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας, Εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1996.

2. Βλάχου Μπάτση Ευτυχία, Τα ναρκωτικά στην Παιδική λογοτεχνία, Έρευνα (ιδιωτική έκδοση), Αθήνα 1987.

3. Μητρόπουλος Π. Δημήτριος, Τα ναρκωτικά και η αντιμετώπισή του, Θεσσαλονίκη 1997.

Ξενόγλωσσα έργα

1. Τζων Σπινκ, "Τα παιδιά ως αναγνώστες, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1990

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ.: 24210 06300 ↓

